

WYMAGANIA EDUKACYJNE Z HISTORII KLASY I -III GIMNAZJUM
Roczny plan pracy z historii dla klasy I gimnazjum do programu nauczania „Śladami przeszłości”
Wymagania na poszczególne oceny

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
Co to jest historia?	<ul style="list-style-type: none"> - historia jako nauka - definicja źródeł historycznych - podział źródeł historycznych - archeologia jako nauka pomocnicza historii - epoki historyczne - dawne sposoby mierzenia czasu 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: historia, źródło historyczne, nasza era, przed naszą erą, wiek - dokonuje prostej klasyfikacji źródeł historycznych - podaje przykłady źródeł pisanych i niepisanych - określa wiek danego wydarzenia 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: archeologia, epoki historyczne, chronologia, prahistoria - wymienia nazwy epok historycznych w kolejności chronologicznej: starożytność, średniowiecze, nowożytność, współczesność - umiejscawia wydarzenia w odpowiedniej epoce historycznej 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega praca historyka i archeologa - wymienia stosowane w przeszłości sposoby mierzenia czasu - określa ramy chronologiczne epok historycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia rolę źródeł historycznych w procesie poznawania dziejów - rozumie potrzebę tworzenia systemu datacji i posługiwania się nim 	
ROZDZIAŁ I: POCZĄTKI CYWILIZACJI						
1. Prahistoria człowieka	<ul style="list-style-type: none"> - pochodzenie człowieka - ewolucja człowieka i jej etapy - cechy charakterystyczne poszczególnych gatunków człowiekowatych - osiągnięcia człowieka pierwotnego 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: australopitek, <i>homo sapiens</i>, koczowniczy tryb życia - wskazuje na mapie kolebkę ludzkości 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: <i>homo habilis</i>, <i>homo erectus</i>, <i>homo neandertalensis</i>, <i>homo sapiens</i>, ewolucja, paleolit - wymienia w kolejności etapy ewolucji człowieka - opisuje warunki życia ludzi w czasach prahistorycznych - podaje nazwy najważniejszych wynalazków człowieka z czasów prahistorycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - określa ramy chronologiczne kolejnych etapów ewolucji człowieka - podaje najistotniejsze cechy wyglądu różnych gatunków człowiekowatych i ich umiejętności - wskazuje na mapie kierunki i trasy ekspansji gatunku ludzkiego 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia znaczenie tworzenia i praktycznego zastosowania narzędzi oraz opanowania umiejętności krzesania ognia dla rozwoju człowieka - wyjaśnia, na czym polegała zależność człowieka od przyrody - wymienia przyczyny powstania pierwszych 	<ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć

					dzieł sztuki praludzi	
Tajemnice sprzed wieków – Jak zbadano pochodzenie człowieka?	<ul style="list-style-type: none"> - teorie dotyczące powstania człowieka - Karol Darwin i jego odkrycie - zadania antropologii 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia główne założenia teorii Karola Darwina - wymienia teorie dotyczące powstania człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: ewolucjonizm, antropologia - opisuje, czym zajmuje się antropolog - omawia sposoby ustalania wieku znalezisk 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia teorię ewolucji Karola Darwina - wyjaśnia różnice między teorią kreacjonizmu a ewolucjonizmu 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia znaczenie badań naukowych oraz wykorzystania różnych technologii dla poznania historii człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> - prezentuje argumenty zwolenników i przeciwników ewolucjonizmu <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
2. Czas wielkich przemian	<ul style="list-style-type: none"> - wpływ zmian klimatu na życie człowieka - rewolucja neolityczna - początki rolnictwa i hodowli - pierwsze osady - budowle megalityczne - początek metalurgii 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: rewolucja neolityczna, osiadły tryb życia, osada, epoka brązu, epoka żelaza - przedstawia zmiany, które zaszły w życiu człowieka w okresie neolitu - podaje nazwy metali wykorzystywanych przez praludzi do wytopu broni, narzędzi, ozdób 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: neolit, megalit - określa ramy chronologiczne rewolucji neolitycznej - opisuje życie codzienne ludzi przed rewolucją neolityczną - omawia sposób wytopu brązu i żelaza 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia wpływ zmian klimatycznych na tryb życia człowieka pierwotnego - omawia tryb życia i zajęcia ludzi epoki neolitu - nazywa i lokalizuje na mapie pozostałości najstarszej znanej osady ludzkiej - wskazuje na mapie miejsce położenia najbardziej znanej 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia tryb życia i zajęcia ludzi epoki neolitu - charakteryzuje wygląd osad neolitycznych - opisuje wygląd i funkcje budowli megalitycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia słuszność określenia <i>rewolucja</i> dla zmian, które zaszły w życiu człowieka w okresie neolitu <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób

				<p>budowli megalitycznej</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, jakie zmiany nastąpiły w życiu człowieka dzięki opanowaniu umiejętności wytopu metali 		<ul style="list-style-type: none"> - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
3. W kraju Sumerów	<ul style="list-style-type: none"> - położenie geograficzne i warunki naturalne Mezopotamii - powstanie pierwszych państw - organizacja państwa Sumerów - osiągnięcia cywilizacji sumeryjskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: cywilizacja, Mezopotamia, system irygacyjny, Sumerowie, miasto-państwo - lokalizuje na mapie Mezopotamię - omawia położenie geograficzne i warunki naturalne panujące w Mezopotamii - wymienia osiągnięcia Sumerów 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje ramy chronologiczne istnienia cywilizacji sumeryjskiej - poprawnie posługuje się terminami: Żyzy Półksiężyc, król-kapłan, zikkurat - określa rolę rzek w starożytnej Mezopotamii - opisuje wygląd miast sumeryjskich 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje oddziaływanie warunków naturalnych na życie mieszkańców Mezopotamii 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia organizację państwa Sumerów - przedstawia związek między budową i utrzymaniem sieci irygacyjnej a powstaniem pierwszych państw 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, jaki wpływ na organizację pierwszych państw miało ich położenie geograficzne oraz warunki naturalne <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
4. Babilonia i Asyria	<ul style="list-style-type: none"> - państwo babilońskie - Hammurabi i jego kodeks prawny - Babilon - państwo asyryjskie - organizacja armii asyryjskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: Babilon, Kodeks Hammurabiego, politeizm - określa, kim był i czym zastąpił Hammurabi - lokalizuje na mapie państwo babilońskie i asyryjskie - omawia najważniejsze zasady prawne zapisane w Kodeksie Hammurabiego 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: ok. 2 tys. lat p.n.e., XVIII w. p.n.e., VII w. p.n.e., 612 r. p.n.e., VI w. p.n.e. - poprawnie posługuje się terminami: Aszur, Niniwa, wiszące ogrody, rydwan - określa, kim byli czym zasłynęli: Nabuchodonozor II, Sargon II Wielki, Asurbanipal 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia organizację państwa babilońskiego - prezentuje najważniejsze fakty z historii Asyrii i Babilonii - interpretuje zasadę „oko za oko, ząb za ząb” - omawia system 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia starożytny system prawny - omawia system religijny starożytnej Babilonii - wymienia czynniki, które umożliwiły Asyryjczykom prowadzenie skutecznej polityki 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa dla sprawnego funkcjonowania państwa <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski

				<p>religijny starożytnej Babilonii</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia osiągnięcia cywilizacji asyryjskiej - wymienia rodzaje wojsk wchodzących w skład armii asyryjskiej 	<p>podbojów</p>	<ul style="list-style-type: none"> - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
5. W Egipcie faraonów	<ul style="list-style-type: none"> - położenie geograficzne i warunki naturalne Egiptu - Nil i jego rola - organizacja państwa egipskiego - społeczeństwo starożytnego Egiptu 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: Egipt Górny, Egipt Dolny, faraon - lokalizuje na mapie Egipt - omawia położenie geograficzne i warunki naturalne panujące w Egipcie 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: ok. 3 tys. lat p.n.e., XIII w. p.n.e., 31 r. p.n.e. - podaje ramy chronologiczne istnienia cywilizacji egipskiej - przedstawia najważniejsze dokonania Ramzesa II - charakteryzuje strukturę społeczeństwa egipskiego - określa zakres władzy faraona 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia rolę Nilu w rozwoju cywilizacji egipskiej - omawia organizację państwa egipskiego - opisuje państwo egipskie za panowania Ramzesa II 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia słuszność określenia „Egipt – darem Nilu” - tłumaczy, jaką rolę odgrywały poszczególne warstwy społeczeństwa egipskiego - prezentuje dzieje Egiptu w I tysiącleciu p.n.e. 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje i ocenia źródła potęgi starożytnego Egiptu <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
6. Piramidy, mumie i hieroglify	<ul style="list-style-type: none"> - religia Egipcjan - wiara w życie pozagrobowe - osiągnięcia cywilizacji egipskiej - pochówek zmarłych – mumifikacja, grobowce, piramidy 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: politeizm, mumia, mumifikacja, sarkofag, piramida, hieroglify - wymienia imiona najważniejszych bogów egipskich - przedstawia największe osiągnięcia cywilizacji egipskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: ok. 2500 r. p.n.e., 1313 r. p.n.e. - poprawnie posługuje się terminami: sfinks, Dolina Królów - podaje nazwy najslawniejszych piramid egipskich 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy charakterystyczne wyglądu wybranych bogów egipskich - omawia rolę religii w życiu starożytnych Egipcjan - podaje przyczyny mumifikacji zwłok - tłumaczy, czym były i jak budowano egipskie piramidy 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia przeznaczenie Doliny Królów - opisuje etapy procesu mumifikacji - określa cechy religii starożytnego Egiptu 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia wkład mieszkańców Egiptu w rozwój cywilizacji <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie

						zajęć
Tajemnice sprzed wieków – Jak dawniej badano zabytki starożytnego Egiptu?	<ul style="list-style-type: none"> - początki archeologii w Egipcie - odkrycie grobowca Tutenchamona 			<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia dokonania postaci: Howarda Cartera, lorda Carnarvona - omawia okoliczności odkrycia grobowca Tutenchamona - opisuje wygląd grobowca Tutenchamona - opowiada, czego dotyczy tzw. kłątwa Tutenchamona 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 1798 r., 1922 r. - przedstawia dokonania Tutenchamona - wyjaśnia różnice między dawną a współczesną archeologią - określa okoliczności, w których doszło do rozpoczęcia badań archeologicznych w Egipcie - ocenia postawę pierwszych badaczy dziejów Egiptu 	<ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
7. Starożytny Izrael	<ul style="list-style-type: none"> - powstanie państwa Izrael - położenie geograficzne i warunki naturalne Palestyny - panowanie Dawida i Salomona - niewola babilońska - judaizm - Biblia 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: Hebrajczycy, Palestyna, Jahwe, Juda, Izrael, niewola babilońska, prorok, Mesjasz, monoteizm, judaizm, dekalog - określa, kim byli i czym zasłynęli: Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon - lokalizuje na mapie Izrael - omawia położenie geograficzne i warunki 	<ul style="list-style-type: none"> - określa ramy chronologiczne istnienia państwa żydowskiego - poprawnie posługuje się terminami: Kanaan, menora, Biblia, Tora, Arka Przymierza - przedstawia dokonania Cyrusa II Wielkiego - opisuje wygląd świątyni jerozolimskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie szlak wędrówki Izraelitów z Egiptu do Kanaan i omawia jej przebieg - omawia sytuację narodu żydowskiego po śmierci Salomona - przedstawia okoliczności upadku państwa żydowskiego - charakteryzuje system 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje okoliczności powstania państwa Izrael - określa rolę proroków i Mesjasza w życiu Hebrajczyków - omawia różnice między religią Żydów a wierzeniami pozostałych cywilizacji 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia rolę Biblii jako źródła historycznego Ponadto: <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą:

		naturalne Palestyny		wierzeń Izraelitów	starożytnych	aktywność w czasie zajęć
8. Indie i Chiny	<ul style="list-style-type: none"> - położenie geograficzne i warunki naturalne Indii i Chin - powstanie państw na Półwyspie Indyjskim oraz w dorzeczu Huang-ho i Jangcy - buddyzm - hinduizm - organizacja państwa chińskiego - konfucjanizm - osiągnięcia cywilizacji Indii i Chin 	<ul style="list-style-type: none"> - określa czas powstania cywilizacji Indii i Chin - poprawnie posługuje się terminami: Ariowie, kasta, system kastowy, buddyzm, hinduizm, nirwana, Wielki Mur Chiński - lokalizuje na mapie Indie i Chiny - omawia położenie geograficzne oraz warunki naturalne cywilizacji indyjskiej i chińskiej - wymienia osiągnięcia cywilizacji indyjskiej i chińskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: Harappa, Mohendžo Daro, cytadela, terakotowa armia, humanitaryzm - zna i krótko charakteryzuje postaci Buddy i Konfucjusza 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia zasady funkcjonowania społeczeństwa indyjskiego za rządów Ariów - opisuje organizację państwa chińskiego - wyjaśnia przyczyny budowy Wielkiego Muru Chińskiego - charakteryzuje system filozoficzny stworzony przez Konfucjusza 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje założenia buddyzmu i hinduizmu - prezentuje zasięg terytorialny buddyzmu w przeszłości i współcześnie 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia wpływ konfucjanizmu na budowę Cesarstwa Chińskiego <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
9. Od rysunków naskalnych do alfabetu	<ul style="list-style-type: none"> - ewolucja pisma - rodzaje pisma - materiały piśmiennicze - alfabet - osiągnięcia Fenicjan 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: piktogram, pismo klinowe, hieroglif, papirus, alfabet, Fenicjanie - wymienia rodzaje pisma, którymi posługiwali się ludy starożytne - podaje nazwy materiałów piśmienniczych stosowanych w starożytności 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje daty powstania poszczególnych rodzajów pisma - określa rolę pisma w starożytności - opisuje znaczenie alfabetu stworzonego przez Fenicjan 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia przyczyny powstania pisma - przedstawia historię pisma - opisuje sposób produkcji papirusu 	<ul style="list-style-type: none"> - tłumaczy, na czym polega wyższość pisma alfabetycznego nad pismem obrazkowym 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia znaczenie powstania pisma dla rozwoju cywilizacji ludzkiej <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie

						zajęć
Tajemnice sprzed wieków – Jak odczytano pismo Egipcjan?	<ul style="list-style-type: none"> - Kamień z Rosetty - okoliczności odczytania pisma starożytnych Egipcjan - znaczenie hieroglifów egipskich 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: hieroglif, pismo demotyczne i hieratyczne, alfabet grecki 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, kim był i czym zasłynął Jean-François Champollion - poprawnie posługuje się terminami: Kamień z Rosetty, kartusz 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia zasady posługiwania się hieroglifami - podaje okoliczności odnalezienia Kamienia z Rosetty 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 1799 r., 1824 r. - opisuje, w jaki sposób odszyfrowano hieroglify egipskie - wymienia cechy charakteryzujące rzetelnego badacza 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia wpływ pisma hieroglificznego na inne cywilizacje w obszarze Żywnego Półksiężycza <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć

ROZDZIAŁ II: ANTYCZNA GRECJA

1. Świat Hellenów	<ul style="list-style-type: none"> - położenie geograficzne i warunki naturalne Grecji - zajęcia Hellenów - organizacja miast-państw - kultura minojska i mykeńska - czynniki jednoczące Greków - kolonizacja grecka 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia położenie geograficzne i warunki naturalne Grecji - poprawnie posługuje się terminami: Hellada, Hellenowie, polis, agora, kolonizacja, kolonia, metropolia - lokalizuje na mapie Grecję - opisuje życie i zajęcia mieszkańców Grecji 	<ul style="list-style-type: none"> - określa ramy chronologiczne istnienia kultury minojskiej i mykeńskiej - poprawnie posługuje się terminami: kultura minojska, kultura mykeńska - wskazuje na mapie zasięg kolonizacji greckiej 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia wpływ warunków naturalnych na życie i zajęcia Greków, a także na organizację państwowości greckiej - opisuje wygląd greckiej polis - wymienia przyczyny kolonizacji greckiej 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje kulturę minojską i mykeńską - tłumaczy, jaką funkcję pełniła agora - przedstawia przebieg kolonizacji greckiej 	<ul style="list-style-type: none"> - określa czynniki jednoczące Greków <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą
-------------------	--	--	---	---	---	---

						aktywność w czasie zajęć
2. Demokracje Ateny	<ul style="list-style-type: none"> - zasady funkcjonowania demokracji ateńskiej - społeczeństwo Aten - instytucje władzy w Atenach - ostracyzm - wygląd starożytnych Aten 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: Ateny, Attyka, demokracja, zgromadzenie ludowe (eklezja), Akropol - lokalizuje na mapie Ateny - wymienia nazwy organów władzy ateńskiej polis - określa, które warstwy społeczne posiadały prawa polityczne, a które były ich pozbawione 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenie związane z datą 508 r. p.n.e. - przedstawia dokonania Peryklesa - poprawnie posługuje się terminami: demagog, strateg, ostracyzm, agora - charakteryzuje społeczeństwo Aten - opisuje życie codzienne i zajęcia Ateńczyków - omawia cechy charakterystyczne demokracji 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje podobieństwa i różnice między demokracją ateńską a współczesną - wyjaśnia, jaką rolę w demokracji ateńskiej odgrywał ostracyzm - opisuje wygląd starożytnych Aten 	<ul style="list-style-type: none"> - prezentuje proces kształtowania się demokracji ateńskiej - ocenia dokonania Peryklesa i jego zasługi w rozwoju demokracji ateńskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - formułuje wnioski dotyczące wpływu demokracji ateńskiej na rozwój państw demokratycznych w przyszłości Ponadto: <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
3. W starożytnej Sparcie	<ul style="list-style-type: none"> - Sparta - mieszkańcy Sparty - ustrój Sparty - wychowanie spartańskie - obyczaje Spartan 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: Sparta, Lakonia, heloci, periojkowie - lokalizuje na mapie Spartę - opisuje życie i zajęcia Spartan - omawia charakterystyczne cechy ustroju Sparty - tłumaczy, na czym polegało wychowanie spartańskie 	<ul style="list-style-type: none"> - określa, kim był i czym zasłynął Likurg - poprawnie posługuje się terminami: geruzja (rada starszych), eforzy, zgromadzenie ludowe - omawia zadania organów władzy w polis - charakteryzuje społeczeństwo spartańskie - wyjaśnia znaczenie powiedzeń: „z tarczą lub na tarczy”, „mówić lakonicznie” 	<ul style="list-style-type: none"> - określa rolę i zadania królów spartańskich - tłumaczy, jaką pozycję w społeczeństwie spartańskim zajmowały kobiety - przedstawia okoliczności upadku państwa spartańskiego - wskazuje różnice między ustrojem Sparty i Aten 	<ul style="list-style-type: none"> - dokonuje oceny ustroju Sparty - przedstawia związek między małą liczbą Spartan a ich sposobem wychowania i życia - ocenia reguły, którym podlegało życie Spartan 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje genezę różnic ustrojowych starożytnej Grecji Ponadto: <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
4. Wojny perskie	<ul style="list-style-type: none"> - armia grecka - skutki wojen grecko- 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenie związane z datą VI w. p.n.e. 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 490 r. p.n.e., 480 r. 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia wygląd i uzbrojenie greckiego 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia dokonania greckich dowódców 	<ul style="list-style-type: none"> - określa wpływ wojen grecko-

	<p>perskich</p> <ul style="list-style-type: none"> - organizacja armii greckiej - przyczyny konfliktów grecko-perskich - przebieg wojen Greków z Persami - najślynniejsi dowódcy greccy 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: hoplita, falanga, Persja, Maraton, Termopile, Salamina, Plateje - lokalizuje na mapie Persję i Grecję - wymienia główne przyczyny wojen grecko-perskich - wskazuje na mapie trasy wypraw Persów przeciwko Grekom oraz miejsca najważniejszych bitew 	<p>p.n.e., 479 r. p.n.e.</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia dokonania i wyjaśnia znaczenie postaci: Dariusza, Kserksesa, Miltiadesa, Leonidasa i Temistoklesa - analizuje przyczyny wojen grecko-perskich - poprawnie posługuje się terminami: hoplon, Nieśmiertelni, triera - opisuje taktykę walki stosowaną przez Greków 	<p>hoplity</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje wygląd triery - przedstawia przebieg konfliktu grecko-perskiego - wyjaśnia symboliczne znaczenie słów: „Termopile”, „Przechodniu, powiedz Sparcie, że tu leżymy, wierni jej prawom” - podaje podstawowe informacje dotyczące państwa perskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pochodzenie tradycji biegu maratońskiego - ocenia postawę wojowników spartańskich walczących pod Termopilami - tłumaczy, jakie czynniki zdecydowały o ostatecznym sukcesie Greków 	<p>perskich na późniejsze dzieje starożytnej Grecji</p> <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
5. Wierzenia starożytnych Greków	<ul style="list-style-type: none"> - bogowie greccy - świątynie i obrzędy - wyrocznia - Akropol - mitologia grecka 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: Olimp, wyrocznia, Akropol, mit, heros - lokalizuje na mapie Olimp i Delfy - podaje imiona głównych bogów i bogiń greckich oraz dziedziny życia, którym patronowali - wymienia imiona najślynniejszych herosów greckich 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: tytani, Pytia - charakteryzuje system wierzeń starożytnych Greków - wskazuje atrybuty poszczególnych bóstw 	<ul style="list-style-type: none"> - określa rolę wyroczni w życiu Greków - opisuje wygląd ateńskiego Akropolu - wyjaśnia znaczenie mitu o Prometeuszu - tłumaczy, na czym polega postawa prometejska 	<ul style="list-style-type: none"> - tłumaczy rolę mitów w życiu Greków - odszukuje w mitach wartości uniwersalne 	<p>- omawia rolę religii jako czynnika jednoczącego Greków</p> <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
6. Igrzyska olimpijskie	<ul style="list-style-type: none"> - sport w życiu Greków - związek zawodów sportowych z religią - przebieg starożytnych igrzysk olimpijskich - greckie obiekty 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 776 r. p.n.e., 1896 r. - poprawnie posługuje się terminami: gimnazjon, igrzyska, olimpiada, Olimpia, pięciobój olimpijski 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenie związane z datą 393 r. n.e. - poprawnie posługuje się terminami: agon, hipodrom - wyjaśnia rolę sportu w życiu Greków 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje sposób traktowania zwycięzców igrzysk przez Greków - przedstawia podobieństwa i różnice 	<ul style="list-style-type: none"> - określa rolę igrzysk olimpijskich w podtrzymywaniu jedności starożytnej Hellady 	<p>- omawia ideę starożytnych i współczesnych igrzysk olimpijskich</p> <p>Ponadto:</p>

	<p>sportowe</p> <p>- bohaterowie antycznych igrzysk</p>	<p>- lokalizuje na mapie Olimpię</p> <p>- wymienia dyscypliny sportowe znane starożytnym Grekom</p>	<p>- opisuje przebieg starożytnych igrzysk olimpijskich</p>	<p>między starożytnymi a współczesnymi igrzyskami olimpijskimi</p>		<p>- samodzielnie formułuje opinie i wnioski</p> <p>- rozwiązuje problemy w twórczy sposób</p> <p>- wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć</p>
7. Kultura starożytnej Grecji	<p>- teatr grecki</p> <p>- literatura grecka</p> <p>- malarstwo i rzeźba</p> <p>- architektura</p> <p>- najwięksi przedstawiciele kultury greckiej</p>	<p>- wyjaśnia, kim byli Homer i Fidiasz oraz podaje tytuły ich dzieł</p> <p>- poprawnie posługuje się terminami: Wielkie Dionizje, koturny, dramat, tragedia, komedia, „Iliada”, „Odyseja”</p> <p>- przedstawia okoliczności narodzin teatru greckiego</p> <p>- prezentuje najważniejsze osiągnięcia kultury greckiej</p> <p>- wymienia nazwy greckich porządków architektonicznych</p>	<p>- zna wydarzenia związane z datami: ok. 750 r. p.n.e., ok. 534 r. p.n.e.</p> <p>- krótko charakteryzuje postaci: Sofoklesa, Arystofanesa i Myrona, wymieniając ich kluczowe dzieła</p> <p>- poprawnie posługuje się terminami: skene, proskenion, orchestra, theatron, meandry, malarstwo czarnofigurowe i czerwonofigurowe</p> <p>- opisuje przebieg Wielkich Dionizji</p>	<p>- wyjaśnia zasady obowiązujące w teatrze greckim</p> <p>- przedstawia różnice między grecką tragedią a komedią</p> <p>- opisuje wygląd teatru greckiego</p> <p>- określa różnice pomiędzy porządkami architektonicznymi występującymi w starożytnej Grecji</p> <p>- podaje nazwy stylów malarskich stosowanych przez starożytnych Greków</p>	<p>- przytacza najważniejsze informacje dotyczące treści „Iliady” i „Odysei”</p> <p>- wskazuje cechy charakterystyczne rzeźby i malarstwa greckiego</p> <p>- omawia rolę teatru w życiu starożytnych Greków</p>	<p>- porównuje społeczną rolę teatru w starożytnej Grecji i współcześnie</p> <p>Ponadto:</p> <p>- samodzielnie formułuje opinie i wnioski</p> <p>- rozwiązuje problemy w twórczy sposób</p> <p>- wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć</p>
8. Filozofowie i wynalazcy	<p>- filozofia grecka</p> <p>- najślynniejsze greckie szkoły</p> <p>- matematyka</p> <p>- historia i geografia</p> <p>- najwybitniejsi reprezentanci nauki greckiej</p> <p>- greckie wynalazki</p>	<p>- wyjaśnia, kim byli i czym zasłynęli: Sokrates, Platon, Arystoteles, Pitagoras, Herodot, Tukidydes, Archimedes</p> <p>- poprawnie posługuje się terminami: filozofia, logika</p> <p>- wymienia zagadnienia będące przedmiotem zainteresowania filozofów</p>	<p>- zna wydarzenia związane z datami: VII–VI w. p.n.e., V w. p.n.e., IV w. p.n.e., III w. p.n.e., II w. n.e.</p> <p>- krótko charakteryzuje dokonania: Heraklita z Efezu, Demokryta z Abdery, Talesa z Miletu, Euklidesa, Klaudiusza Ptolemeusza</p>	<p>- opisuje okoliczności narodzin filozofii</p> <p>- przedstawia poglądy najślynniejszych filozofów greckich</p>	<p>- wyjaśnia rolę filozofii w życiu starożytnych Greków</p> <p>- ocenia wkład greckich filozofów i wynalazców w rozwój różnych dziedzin nauki</p>	<p>- wskazuje kontynuację myśli filozoficznej starożytnych Greków we współczesnych systemach filozoficznych (na wybranych</p>

		- opisuje dokonania przedstawicieli nauki greckiej	- poprawnie posługuje się terminami: Akademia Platońska, Liceum, klepsydra			przykładach) Ponadto: - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
Tajemnice sprzed wieków – Czy „ogniste zwierciadła” Archimedes a istniały naprawdę?	- osiągnięcia Archimedes a - „ogniste zwierciadła”			- przedstawia dokonania Archimedes a - poprawnie posługuje się terminami: „ogniste zwierciadła”, eureka (heureka) - wymienia wynalazki Archimedes a i omawia ich zastosowanie	- wyjaśnia domniemaną zasadę działania „ognistych zwierciadeł” - tłumaczy konieczność wykorzystania różnych metod badawczych dla potwierdzenia autentyczności zjawisk i wydarzeń historycznych	- samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
9. Podboje Aleksandra Macedońskiego	- Grecja po wojnach perskich - Aleksander Macedoński - wyprawa Aleksandra przeciwko Persji - imperium macedońskie - kultura hellenistyczna - państwa	- określa, kim byli i czym zasłynęli Filip II i Aleksander Wielki - poprawnie posługuje się terminami: Związek Morski, wojna peloponeska, Issos, Gaugamela, kultura hellenistyczna - lokalizuje na mapie Macedonię	- zna wydarzenia związane z datami: 334p.n.e., 333 r. p.n.e, 331 r. p.n.e., 323 r. p.n.e. 338 r. p.n.e - przedstawia dokonania Dariusza III - poprawnie posługuje się terminami: Cheronea, węzeł gordyjski - wyjaśnia przyczyny i skutki	- opisuje proces tworzenia potęgi Macedonii przez Filipa II - opisuje przebieg wyprawy Aleksandra przeciwko Persom - omawia sytuację w Grecji po zakończeniu wojen z Persją	- wyjaśnia znaczenie klęski Greków w bitwie pod Cheroneą - wymienia okoliczności powstania państw hellenistycznych - ocenia wpływ jednostki na proces	- dokonuje analizy upadku starożytnego świata Grecji i sukcesu Macedonii Ponadto: - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje

	hellenistyczne	- wskazuje na mapie trasę wyprawy Aleksandra, miejsca najważniejszych bitew i zajęte terytoria	wojny peloponeskiej - podaje przyczyny i skutki podboju Persji przez Aleksandra	- omawia organizację imperium macedońskiego - podaje cechy charakterystyczne kultury hellenistycznej	kształtowania dziejów	problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
Tajemnice sprzed wieków – Jak wyglądała latarnia morska na Faros?	- latarnia na Faros - badania archeologiczne pozostałości po latarni			- przedstawia dokonania postaci: Sostratos, Ptolemeusza I, Ptolemeusza II - lokalizuje na mapie wyspę Faros i port w Aleksandrii - omawia okoliczności budowy latarni na Faros	- opisuje prawdopodobny wygląd latarni - wyjaśnia znaczenie prowadzenia badań archeologicznych dla lepszego poznania historii i dokonań człowieka	- określa ekonomiczną i strategiczną rolę latarni morskiej na Faros i portu w Aleksandrii Ponadto: - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć

ROZDZIAŁ III: IMPERIUM RZYMSKIE

1. Początki Rzymu	- Italia – położenie geograficzne i warunki naturalne - legenda o założeniu Rzymu - monarchia rzymska i jej upadek - społeczeństwo Rzymu - podbój Italii przez	- zna wydarzenie związane z datą 753 r. p.n.e. - poprawnie posługuje się terminami: wilczyca kapitolńska, patrycjusz, plebejusz - lokalizuje na mapie Italię i Rzym - omawia położenie geograficzne i warunki	- zna wydarzenia związane z datami: 389 r. p.n.e., 509 r. p.n.e - przedstawia postacie legendarnych założycieli Rzymu: Romulusa i Remusa - opowiada legendę o założeniu Rzymu - poprawnie posługuje się terminami: Etruskowie,	- omawia okoliczności obalenia monarchii w Rzymie - określa rolę i zadania poszczególnych warstw społecznych starożytnego Rzymu - podaje nazwy ludów italskich podbitych przez wojska rzymskie	- wymienia imiona królów panujących w Rzymie - charakteryzuje panowanie kolejnych władców rzymskich - przedstawia etapy podboju Italii przez Rzymian - wyjaśnia znaczenie	- porównuje wpływ warunków naturalnych na kierunki rozwoju cywilizacji rzymskiej i greckiej Ponadto: - samodzielnie formułuje opinie i
-------------------	--	--	---	--	--	--

	Rzymian	naturalne panujące w Italii - określa ramy chronologiczne istnienia monarchii w Rzymie - wymienia nazwy warstw społecznych w starożytnym Rzymie	Italikowie, Latynowie, Lacjum, Galowie - wskazuje na mapie terytoria w Italii podbite przez Rzymian		wrażenia „pyrrusowe zwycięstwo”	wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
Tajemnice sprzed wieków – Jak poznano pochodzenie Etrusków?	- pochodzenie Etrusków - osiągnięcia cywilizacji etruskiej			- określa, kim był i czym zasłynął Herodot - lokalizuje na mapie siedziby Etrusków w Italii - wskazuje na mapie prawdopodobne miejsca pochodzenia Etrusków - wymienia osiągnięcia cywilizacji etruskiej	- określa, kim był i czym zasłynął Dionizjusz z Halikarnasu - omawia organizację państwa etruskiego - opisuje tryb życia i zajęcia Etrusków - dostrzega rolę współczesnych technologii w procesie poznawania dziejów	- porównuje osiągnięcia cywilizacji etruskiej z osiągnięciami wcześniejszych cywilizacji starożytnych Ponadto: - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
2. Republika rzymska	- ustrój państwa rzymskiego - urzędnicy rzymscy - zasady funkcjonowania republiki - rola plebejuszy w państwie rzymskim	- poprawnie posługuje się terminami: republika, zgromadzenie ludowe, senat, konsul, pretor, cenzor, edyl, kwesor, trybun ludowy, <i>veto</i> - omawia zadania zgromadzenia ludowego, senatu	- poprawnie posługuje się terminami: kolegalność, dyktator, liktor - przedstawia zasady funkcjonowania republiki rzymskiej - omawia zadania poszczególnych urzędników rzymskich	- wskazuje podobieństwa i różnice między demokracją ateńską a republiką rzymską	- określa istotę sporu o prawa polityczne plebejuszy i sposób jego rozwiązania - podaje cechy, które powinien posiadać wzorowy obywatel Rzymu	- analizuje istotę republiki rzymskiej jako formy państwa Ponadto: - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy

						sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
3. Podboje Rzymu	<ul style="list-style-type: none"> - armia rzymska - wojny punickie - ekspansja Rzymu po wojnach punickich - podbój Galii przez Juliusza Cezara 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 264–241 r. p.n.e., 218–201 r. p.n.e., 149–146 r. p.n.e. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Hannibal, Juliusz Cezar - poprawnie posługuje się terminami: legion, wojny punickie, Kartagina, Imperium Rzymskie - wskazuje na mapie terytoria zajęte przez Rzymian podczas wojen punickich 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 216 r. p.n.e., 202 r. p.n.e., 52 r. p.n.e. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Scypion, Wercyngetoryks - poprawnie posługuje się terminami: oddział inżynieryjny, Kanny, Zama, Alezja - określa przyczyny i skutki wojen punickich - wskazuje na mapie terytoria zajęte przez Rzymian w II i I w. p.n.e. 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia przebieg wojen punickich - opisuje wygląd i elementy uzbrojenia rzymskiego legionisty - wymienia typy oddziałów wchodzących w skład armii 	<ul style="list-style-type: none"> - prezentuje dokonania Hannibala i określa ich znaczenie - charakteryzuje taktykę walki stosowaną przez Rzymian 	<ul style="list-style-type: none"> - dokonuje analizy porównawczej taktyki walki Rzymian, Greków i Macedończyków <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
4. Upadek republiki rzymskiej	<ul style="list-style-type: none"> - skutki podbojów rzymskich - niewolnictwo w Rzymie – powstanie Spartakusa - kryzys republiki rzymskiej - wojny domowe - rządy Juliusza Cezara 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 44 r. p.n.e., 31 r. p.n.e. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Spartakus, Oktawian, Kleopatra - poprawnie posługuje się terminami: prowincja, namiestnik, łuk triumfalny, gladiator - wymienia korzyści, jakie Rzym czerpał z posiadania prowincji - wyjaśnia, skąd pochodzili niewolnicy rzymscy 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 71 r. p.n.e., 60 r. p.n.e., 48 r. p.n.e. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Pompejusz, Krassus, Marek Antoniusz - poprawnie posługuje się terminami: triumf, sieciarz, samnita, arystokracja, Farsalos, Akcjum - omawia rolę triumfu w starożytnym Rzymie - omawia skutki podbojów rzymskich - podaje przyczyny i przejawy 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje sposób organizacji prowincji rzymskich - opisuje przebieg pochodu triumfalnego - wyjaśnia, na czym polegały walki gladiatorów - omawia przebieg powstania Spartakusa - wymienia dokonania Juliusza Cezara - przedstawia okoliczności śmierci Kleopatry 	<ul style="list-style-type: none"> - prezentuje przebieg wojen domowych w Rzymie - lokalizuje na mapie miejsca bitew z okresu wojen domowych 	<ul style="list-style-type: none"> - dokonuje analizy porównawczej ustroju republiki rzymskiej sprzed i w trakcie dyktatury Gajusza Juliusza Cezara <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób

			<p>kryzysu republiki rzymskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia sytuację niewolników w państwie rzymskim 			<ul style="list-style-type: none"> - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
5. Cesarstwo rzymskie	<ul style="list-style-type: none"> - organizacja i ustrój cesarstwa - panowanie Oktawiana Augusta - rozwój terytorialny cesarstwa - rzymskie drogi - barbarzyńcy 	<ul style="list-style-type: none"> - określa, kim był i czym zastąpił Oktawian August - poprawnie posługuje się terminami: pryncypat, cesarz, cesarstwo, barbarzyńcy - określa znaczenie dróg dla funkcjonowania Imperium Rzymskiego - wymienia nazwy towarów sprowadzanych do Rzymu - wskazuje na mapie prowincje podbite przez Rzymian w okresie cesarstwa 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia dokonania Trajana - poprawnie posługuje się terminami: <i>pax romana</i>, romanizacja, bursztynowy szlak, limes, Wał Hadriana, Dakowie - lokalizuje na mapie bursztynowy szlak - opowiada, w jaki sposób budowano drogi w państwie rzymskim - wyjaśnia zasady pryncypatu - omawia relacje cesarstwa z barbarzyńskimi sąsiadami 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia sytuację w państwie rzymskim po zakończeniu wojen domowych - określa zakres władzy cesarza - wyjaśnia znaczenie powiedzenia: „Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu” - przedstawia organizację państwa rzymskiego za czasów cesarstwa 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia słuszność twierdzenia, że cesarstwo było „komedią republiki” - omawia sposób funkcjonowania gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia politykę cesarstwa w okresie <i>pax romana</i> Ponadto: <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
6. Życie w Wiecznym Mieście	<ul style="list-style-type: none"> - miasto Rzym - domy Rzymian - religia rzymska - Forum Romanum - architektura rzymska 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: Forum Romanum, łaźnia (termy), amfiteatr, westalki - omawia funkcje Forum Romanum i łaźni rzymskich - wymienia rozrywki starożytnych Rzymian - podaje imiona najważniejszych bogów rzymskich 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: atrium, perystyl, Ołtarz Pokoju - opisuje wygląd starożytnego Rzymu - opisuje wygląd domu bogatego Rzymianina - przedstawia system wierzeń rzymskich 	<ul style="list-style-type: none"> - określa warunki życia w mieście - porównuje Forum Romanum z ateńską agorą - określa podobieństwa między religią rzymską a grecką - opisuje wygląd rzymskiej świątyni 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje różnice w sposobie życia zamożnych i ubogich Rzymian - omawia zmiany w wyglądzie Rzymu wprowadzone za panowania Oktawiana Augusta - wyjaśnia przyczyny popularności kultu bogów przejętego od ludności z terenów podbitych 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje styl życia mieszkańca starożytnego Rzymu i starożytnych Aten Ponadto: <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć

Tajemnice sprzed wieków – Jak odkryto Pompeje?	<ul style="list-style-type: none"> - okoliczności zniszczenia miasta - odkrycie ruin Pompejów - wygląd starożytnego miasta 			<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenie związane z datą 79 r. n.e. - lokalizuje na mapie Pompeje - określa okoliczności zniszczenia miasta - opisuje wygląd rzymskiego domu na podstawie wykopalisk w Pompejach 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 1748 r., 1861 r. - przedstawia dokonania Giuseppe Fiorellego - omawia wygląd Pompejów - wyjaśnia, na czym polega praca archeologa 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia wpływ odkrycia ruin Pompejów dla rozwoju wiedzy o Imperium Rzymskim <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
7. Osiągnięcia Rzymian	<ul style="list-style-type: none"> - związki między kulturą rzymską i grecką - Koloseum - akwedukty - prawo rzymskie - literatura rzymska 	<ul style="list-style-type: none"> - określa, kim byli i czym zasłynęli: Wergiliusz, Horacy, Owidiusz, Liwiusz, Tacyt, Swetoniusz - poprawnie posługuje się terminami: Koloseum, akwedukt, Prawo XII tablic, Kodeks Justyniana - wymienia osiągnięcia kultury i architektury rzymskiej - wyjaśnia, do czego służyły Koloseum i akwedukty - podaje nazwy rzymskich zbiorów praw - wymienia przedstawicieli rzymskiej literatury i historii 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 449 r. p.n.e., 125 r. n.e., 70–82 r. n.e. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Galen, Wespazjan, Tytus, Justynian, Mecenas - poprawnie posługuje się terminami: mozaika, mecenas - przedstawia sposób budowy akweduktów - omawia najważniejsze zasady prawne obowiązujące w starożytnym Rzymie 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje przejawy oddziaływania kultury greckiej na rzymską - opisuje wygląd i funkcje Koloseum - omawia osiągnięcia rzymskie w dziedzinie prawa - wymienia dokonania przedstawicieli rzymskiej literatury i historii 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia rolę prawa rzymskiego jako podstawy współcześnie funkcjonujących systemów prawnych 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia wkład Rzymian w rozwój kultury i jej wpływ na współczesną cywilizację <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
8. Pierwsi chrześcijanie	<ul style="list-style-type: none"> - Palestyna w czasach rzymskich 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenie związane z datą 7–4 r. p.n.e. 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 303–304 r., 313 r., 	<ul style="list-style-type: none"> - określa sytuację narodu żydowskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje organizację Kościoła 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia rolę chrześcijaństwa w

	<ul style="list-style-type: none"> - Jezus i jego nauki - powstanie i rozwój chrześcijaństwa - symbole chrześcijańskie - zasady wiary chrześcijańskiej - prześladowania pierwszych chrześcijan - zwycięstwo religii chrześcijańskiej - podziały w Kościele chrześcijańskim 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje działalność i znaczenie postaci: Heroda Wielkiego, Poncjusza Piłata, Pawła z Tarsu - poprawnie posługuje się terminami: Mesjasz, apostołowie, chrześcijaństwo, Pismo Święte, Ewangelia, katolicy, papież - charakteryzuje działalność Jezusa z Galilei - wymienia imiona autorów Ewangelii - omawia najważniejsze zasady wiary chrześcijańskiej - określa symbole chrześcijaństwa 	<p>392 r.</p> <ul style="list-style-type: none"> - określa, kim byli i czym zasłynęli: Trajan, Konstantyn Wielki, Teodozjusz Wielki - poprawnie posługuje się terminami: chrystogram, teologia, sobór, heretyk, zabobon - przedstawia okoliczności, w których chrześcijaństwo stało się religią panującą w Rzymie - lokalizuje na mapie zasięg chrześcijaństwa do V w. n.e. 	<p>pod panowaniem Rzymian</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia działalność apostołów - wyjaśnia przyczyny popularności chrześcijaństwa w starożytnym Rzymie - podaje przyczyny prześladowań chrześcijan - wymienia nazwy odłamów religii chrześcijańskiej - podaje nazwy ksiąg wchodzących w skład Nowego Testamentu 	<p>chrześcijańskiego w pierwszych wiekach jego istnienia</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje przyczyny i konsekwencje sporów wewnątrz Kościoła chrześcijańskiego 	<p>Cesarstwie Rzymskim</p> <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
<p>9. Koniec świata starożytnego</p>	<ul style="list-style-type: none"> - kryzys cesarstwa rzymskiego - podział cesarstwa - wędrówka ludów - Hunowie - upadek cesarstwa zachodniorzymskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 395 r., 476 r. - wyjaśnia, kim byli i czym zasłynęli: Konstantyn Wielki, Teodozjusz Wielki - poprawnie posługuje się terminami: wielka wędrówka ludów, barbarzyńcy - wskazuje na mapie linię podziału cesarstwa rzymskiego na część wschodnią i zachodnią - wymienia nazwy plemion barbarzyńskich atakujących cesarstwo - lokalizuje na mapie tereny cesarstwa objęte wędrówką ludów 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenie związane z datą 451 r. - wyjaśnia, kim byli i czym zasłynęli: Atylla Dioklecjan Odoaker, Romulus Augustulus - poprawnie posługuje się terminami: Wandal, Hun - określa wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku cesarstwa zachodniorzymskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia sytuację w państwie rzymskim w III i IV w. - wskazuje przejawy kryzysu w państwie rzymskim - określa sytuację Rzymu w czasie wędrówki ludów - opisuje tryb życia Hunów - wyjaśnia, w jaki sposób barbarzyńcy przyczynili się do zniszczenia Rzymu 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje próby reform podejmowane przez cesarzy rzymskich: Dioklecjana, Konstantyna i Teodozjusza - omawia symboliczne znaczenie daty 476 r. 	<ul style="list-style-type: none"> - dokonuje oceny wpływu wewnętrznych i zewnętrznych przyczyn upadku cesarstwa <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć

ROZDZIAŁ IV: POCZĄTKI ŚREDNIOWIECZA

1. Bizancjum	<ul style="list-style-type: none"> - sytuacja w Bizancjum po upadku Rzymu - panowanie Justyniana I Wielkiego - wzrost znaczenia Konstantynopola - Hagia Sophia - kultura i nauka w Bizancjum - początki rozłamu w Kościele chrześcijańskim 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenie związane z datą 395 r. - określa, kim był i czym zastąpił Justynian I Wielki - poprawnie posługuje się terminami: Bizancjum, Hagia Sophia, katolicyzm, prawosławie - lokalizuje na mapie Konstantynopol i cesarstwo bizantyjskie - wymienia nazwy terytoriów podbitych przez Justyniana 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 330 r., 527 r. - poprawnie posługuje się terminami: ogień grecki, ikona, bazylika - prezentuje osiągnięcia Bizancjum w dziedzinie kultury i nauki - określa wpływ warunków geograficznych na znaczenie Konstantynopola - poprawnie stosuje nazwy <i>katolicyzm</i> i <i>prawosławie</i> dla poszczególnych odłamów Kościoła chrześcijańskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje okoliczności powstania Konstantynopola - wymienia reformy wprowadzone przez Justyniana I Wielkiego - omawia ustroj Bizancjum - opisuje wygląd świątyni Hagia Sophia - wyjaśnia znaczenie określenia <i>Nowy Rzym</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje sytuację w Bizancjum po upadku Rzymu - określa czynniki decydujące o sile militarnej Bizancjum - przedstawia sytuację Kościoła chrześcijańskiego po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje różnice między Kościołem wschodnim a zachodnim Ponadto: <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
2. Początki islamu	<ul style="list-style-type: none"> - Arabowie - działalność Mahometa - islam – zasady wiary - meczet - podboje arabskie - nauka i kultura Arabów 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenie związane z datą 622 r. - poprawnie posługuje się terminami: islam, Allah, muzułmanie, hidżra, Koran, meczet, minaret - lokalizuje na mapie Półwysep Arabski oraz miasta: Mekkę i Medynę - omawia położenie geograficzne i warunki naturalne panujące na Półwyspie Arabskim - opisuje warunki życia i zajęcia Arabów - wymienia filary wiary arabskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 630 r., 632 r., 711 r. - przedstawia dokonania Mahometa - poprawnie posługuje się terminami: szariat, dżihad, świątynia Kaaba, kalif, arabeska - wskazuje na mapie kierunki i zasięg podbojów Arabów - prezentuje osiągnięcia arabskie w dziedzinie kultury i nauki 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia okoliczności, w których doszło do powstania islamu - opisuje wygląd meczetu - omawia organizację państwa arabskiego - charakteryzuje stosunek Arabów do podbitych narodów 	<ul style="list-style-type: none"> - określa rolę Arabów w rozpowszechnianiu osiągnięć ludów podbitych oraz rozwoju spuścizny starożytnych cywilizacji - dostrzega znaczenie idei świętej wojny dla rozprzestrzeniania się religii arabskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje związki między islamem, chrześcijaństwem i judaizmem Ponadto: <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć

3. Państwo Franków	<ul style="list-style-type: none"> - Europa zachodnia po upadku cesarstwa zachodnio-rzymskiego - Merowingowie i Karolingowie - Karol Wielki i odnowienie cesarstwa na zachodzie - kultura, nauka i sztuka w państwie Franków 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenie związane z datą 800 r. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Pepin Krótki, Karol Wielki - poprawnie posługuje się terminami: majordom, marchia, margrabia, hrabia, hrabstwo - renesans karoliński - lokalizuje na mapie pierwotne siedziby Franków - opisuje życie codzienne i zajęcia Franków - określa zasięg terytorialny państwa Franków - wskazuje na mapie terytoria podbite przez Karola Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 496 r., 732 r., 814 r. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Chlodwig, Karol Młot, Einhard - poprawnie posługuje się terminami: arianizm, siedem sztuk wyzwolonych, minuskuła, retoryka, dialektyka, kaligrafia, manuskrypt, miniatura - wyjaśnia znaczenie przyjęcia chrztu przez Chlodwiga - przedstawia rozwój kultury i nauki za panowania Karola Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia sytuację polityczną w Europie zachodniej po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego - omawia organizację państwa Franków - opisuje sposób przejścia władzy w państwie Franków przez dynastię Karolingów - prezentuje dokonania Karola Wielkiego - określa znaczenie koronacji cesarskiej Karola 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie zwycięstwa Franków w bitwie pod Poitiers - uzasadnia słuszność określenia <i>renesans karoliński</i> dla zmian w kulturze i nauce, które nastąpiły w VIII i IX w. - ocenia wpływ Karola Wielkiego na proces kształtowania się średniowiecznej Europy 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia związek między rozwojem kultury i nauki a utrzymaniem silnego państwa <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
4. Rzesza Ottonów	<ul style="list-style-type: none"> - podział państwa Franków - cesarstwo Ottonów - Otton I i Otton III - idea uniwersalizmu 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 843 r., 962 r. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Otton I, Otton III - poprawnie posługuje się terminami: traktat w Verdun, uniwersalizm - wymienia postanowienia traktatu w Verdun - lokalizuje na mapie państwa powstałe w wyniku podziału monarchii Karola Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> - określa, kim byli i czym zasłynęli: Ludwik Pobożny, Ludwik Niemiecki, Karol Łysy, Lotar, Henryk II - poprawnie posługuje się terminem: Rzesza Niemiecka, - wyjaśnia, w jaki sposób powstała Rzesza Niemiecka - omawia znaczenie koronacji cesarskiej Ottona I - tłumaczy, na czym polega idea uniwersalizmu 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia okoliczności, w których doszło do podziału państwa Karola Wielkiego - omawia dokonania Ottona I i Ottona III - opisuje politykę następców Ottona III 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje sytuację polityczną państwa niemieckiego po wygaśnięciu dynastii Karolingów - ocenia rolę Ottona I i Ottona III w kształtowaniu się średniowiecznej Europy 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia znaczenie traktatu w Verdun dla dalszych losów politycznych Europy <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
5. Najazdy Normanów	<ul style="list-style-type: none"> - Normanowie – życie i zajęcia ludności - religia Normanów 	<ul style="list-style-type: none"> - określa, kim był i czym zasłynął Wilhelm Zdobywca - poprawnie posługuje się 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenie związane z datą 1066 r. - określa, kim byli i czym 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia system wierzeń Normanów - opisuje wygląd łodzi 	<ul style="list-style-type: none"> - prezentuje okoliczności, w których doszło do 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia wpływ najazdów Normanów na

	<ul style="list-style-type: none"> - podboje wikingów - powstanie państw skandynawskich - okoliczności pojawienia się Normanów w Ameryce 	<p>terminem Normanowie (wikingowie)</p> <ul style="list-style-type: none"> - lokalizuje na mapie siedziby Normanów - omawia warunki naturalne i położenie geograficzne Półwyspu Skandynawskiego - opisuje warunki życia i zajęcia ludności normańskiej - wskazuje na mapie kierunki ekspansji wikingów - wymienia państwa powstałe na terenie Skandynawii 	<p>zasłynęli: Leif Eriksson, Robert Giuscard</p> <ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: runy, drakkary, snekkary, kościół klepkowy - podaje przyczyny wypraw organizowanych przez Normanów - omawia osiągnięcia Normanów w dziedzinie sztuki i rzemiosła 	<p>wikingów i uzbrojenia wojowników normańskich</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje czynniki, które zadecydowały o sukcesie podbojów normańskich - opisuje okoliczności, w których Normanowie pojawili się w Ameryce 	<p>powstania państw skandynawskich</p> <ul style="list-style-type: none"> - dostrzega związek między przyjęciem chrześcijaństwa a zaprzestaniem wypraw rabunkowych Normanów 	<p>kształt średniowiecznej Europy</p> <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
<p>Tajemnice sprzed wieków – Sekrety tkaniny z Bayeux</p>	<ul style="list-style-type: none"> - podbój Anglii przez Normanów - historia tkaniny z Bayeux - wyniki badań nad tkaniną z Bayeux 			<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenie związane z datą 1066 r. - przedstawia dokonania Wilhelma Zdobywcy - poprawnie posługuje się terminem tkanina z Bayeux - opisuje, co zostało przedstawione na tkaninie z Bayeux - wyjaśnia, w jaki sposób określa się wiek i pochodzenie źródeł historycznych - opisuje przebieg podboju Anglii przez Wilhelma Zdobywcę 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenie związane z datą 1070 r. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Edward Wyznawca, Harold - tłumaczy, na czym polega trudność w ustaleniu autorów dzieł średniowiecznych - opowiada o dziejach tkaniny z Bayeux 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia znaczenie źródeł ikonograficznych dla rozwoju współczesnej historiografii <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
<p>6. Słowianie i Węgrzy</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wędrowka Słowian - pierwsze państwa słowiańskie 	<ul style="list-style-type: none"> - określa, kim byli i czym zasłynęli Cyryl i Metody - poprawnie posługuje się 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: IV–V w., VII w., IX w., 863 r., 955 r., 988 r., 1001 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia organizację plemion słowiańskich - wymienia 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia dokonania Włodzimierza 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje warunki tworzenia się i rozwoju pierwszych

	<ul style="list-style-type: none"> - działalność Cyryla i Metodego - najazdy Węgrów - powstanie Rusi 	<p>terminem Słowianie</p> <ul style="list-style-type: none"> - dokonuje podziału Słowian na grupy (zachodnią, wschodnią, południową) - wskazuje na mapie położenie pierwszych państw słowiańskich i Węgier - omawia warunki życia i zajęcia Słowian 	<p>r.</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia dokonania postaci: Samona, Rościszawa, Świętopełka, Włodzimierza Wielkiego, Stefana Wielkiego - poprawnie posługuje się terminami: głagolica, cyrylica, latopis, Lechowe Pole 	<p>okoliczności powstania pierwszych państw słowiańskich i państwa węgierskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje działalność misyjną Cyryla i Metodego - wyjaśnia, jakie znaczenie dla utrzymania i rozwoju państwowości słowiańskiej miała decyzja władców o przyjęciu chrztu 	<p>Wielkiego i Stefana Wielkiego</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje okoliczności powstania państwa ruskiego 	<p>państw słowiańskich</p> <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
7. Między papieżem a cesarstwem	<ul style="list-style-type: none"> - kryzys kościoła w X w. - reforma kościoła - schizma wschodnia - spór o inwestyturę 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: X w., 1054 r., 1122 r. - przedstawia dokonania postaci: Grzegorza VII i Henryka IV - poprawnie posługuje się terminami: schizma wschodnia, prawosławie, inwestytura, konkordat wormacki - wymienia przejawy kryzysu w Kościele w X w. - lokalizuje na mapie Cluny - wskazuje na mapie zasięg wpływów Kościoła katolickiego i prawosławnego 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: X w., 1075 r., 1077r. - określa, kim był i czym zasłynął Sylwester II - poprawnie posługuje się terminami: Cluny, dyktat papieski, prawo kanoniczne, ekskomunika, prawosławie, Canossa, synod - omawia przyczyny i konsekwencje schizmy wschodniej dla Kościoła i jego wyznawców 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje sytuację w Kościele chrześcijańskim w X w. - omawia dokonania papieża Sylwestra II - przedstawia okoliczności, w których doszło do schizmy wschodniej - opisuje przebieg sporu i sposób, w jaki został rozwiązany - podaje najistotniejsze treści zawarte w Dyktacie papieskim Grzegorza VII 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polegał spór o inwestyturę - tłumaczy znaczenie powiedzenia: „pójść do Cannosy” 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje i ocenia źródła konfliktów w Kościele w okresie wczesnego średniowiecza <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
ROZDZIAŁ V: POLSKA PIERWSZYCH PIASTÓW						
1. Pradzieje ziem polskich	<ul style="list-style-type: none"> - kultury archeologiczne na ziemiach polskich 			<ul style="list-style-type: none"> - określa ramy chronologiczne istnienia kultur 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega trudność w badaniu historii kultur 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje i ocenia poziom rozwoju cywilizacyjnego

	<ul style="list-style-type: none"> - Biskupin - gospodarka ziem polskich - religia Słowian 			<p>archeologicznych na ziemiach polskich</p> <ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: kurhan, kamienne kręgi, kultura archeologiczna, dymarka - przedstawia najważniejsze odkrycia archeologiczne na ziemiach polskich - opisuje wygląd osady w Biskupinie - omawia warunki naturalne panujące na ziemiach polskich - lokalizuje na mapie Biskupin - wskazuje na mapie siedziby plemion słowiańskich - omawia system wierzeń słowiańskich - wymienia nazwy plemion słowiańskich zamieszkujących ziemie polskie 	<p>archeologicznych na ziemiach polskich</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia nazwy kultur archeologicznych obecnych na ziemiach polskich - charakteryzuje kontakty gospodarcze mieszkańców ziem polskich z przedstawicielami cywilizacji śródziemnomorskich 	<p>ziem polskich w odniesieniu do reszty Europy</p> <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
<p>Tajemnice sprzed wieków – Kiedy powstała osada w Biskupinie?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - okoliczności powstania osady w Biskupinie - dendrochronologia 			<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: VIII w. p.n.e., 1933 r. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Walenty Szwajcer, Józef Kostrzewski - poprawnie posługuje 	<ul style="list-style-type: none"> - określa, jakie informacje może zdobyć historyk dzięki zastosowaniu metody dendrochronologicznej - wskazuje problemy wynikające z 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia i ocenia korzyści płynące z zastosowania różnych nauk pomocniczych historii w badaniach przeszłości

				<p>się terminem dendrochronologia</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia okoliczności odkrycia osady w Biskupinie 	<p>zastosowania metody dendrochronologii</p>	<p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
<p>2. Początki państwa polskiego</p>	<ul style="list-style-type: none"> - plemiona polskie - państwo Mieszka I - organizacja państwa Mieszka I - chrzest Polski - Dagome iudex - podboje Mieszka I 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 966 r., 972 r. - przedstawia dokonania Mieszka I - poprawnie posługuje się terminami: drużyna książęca, woj, danina - wymienia nazwy plemion słowiańskich zamieszkujących ziemie polskie i wskazuje na mapie ich siedziby - lokalizuje na mapie główne grody w państwie Mieszka I - opisuje okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: IX w., 991 r. - wyjaśnia, kim byli i czym zasłynęli: Ibrahim ibn Jakub, Jordan, Dobrawa - poprawnie posługuje się terminami: „Geograf Bawarski”, szyszak, kolczuga, Dagome iudex, kmieć, ludność służebna - wymienia korzyści wynikające z przyjęcia chrztu - określa, jakie informacje znalazły się w dokumencie Dagome iudex - prezentuje rozwój terytorialny państwa Mieszka I 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia organizację plemion słowiańskich na ziemiach polskich - przedstawia okoliczności powstania państwa polskiego - opisuje wygląd i uzbrojenie woja z drużyny książęcej - charakteryzuje strukturę społeczną w państwie Mieszka I 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie decyzji Mieszka I o przyjęciu chrztu - tłumaczy, dlaczego książę przyjął chrzest z rąk czeskich - określa przyczyny powstania dokumentu Dagome iudex 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia kierunki rozwoju państwa polskiego u progu jego istnienia <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
<p>3. Państwo Bolesława Chrobrego</p>	<ul style="list-style-type: none"> - panowanie Bolesława Chrobrego - misja św. Wojciecha - zjazd gnieźnieński - gród w Gnieźnie - podboje Bolesława Chrobrego 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 997 r., 1000 r., 1002–1018 r., 1025r. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Bolesław Chrobry, biskup Wojciech, Otton III, Gall Anonim 	<ul style="list-style-type: none"> - określa, kim byli i czym zasłynęli: Oda, Radzim Gaudenty, Thietmar, Henryk II, Świętopełk - poprawnie posługuje się terminami: kasztelan, czynszownik, Grody 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia okoliczności przejęcia władzy przez Bolesława Chrobrego - omawia dokonania Bolesława Chrobrego - charakteryzuje 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje żywot św. Wojciecha na podstawie płaskorzeźb na drzwiach katedry gnieźnieńskiej - wyjaśnia znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia skutki polityki wewnętrznej i zagranicznej Bolesława dla państwa polskiego

	- koronacja królewska	- poprawnie posługuje się terminami: relikwie, metropolia, kanonizacja, włócznia św. Maurycego, gród - opisuje przebieg misji św. Wojciecha - wymienia przyczyny i skutki zjazdu gnieźnieńskiego - wskazuje na mapie terytoria podbite przez Bolesława Chrobrego	Czerwieńskie - omawia postanowienia pokoju w Budziszynie - opisuje wygląd Gniezna w czasach Bolesława Chrobrego	organizację państwa polskiego za panowania Bolesława - porównuje relacje źródłowe na temat zjazdu władców w 1000 r. - wyjaśnia znaczenie koronacji Bolesława Chrobrego	zjazdu gnieźnieńskiego dla rozwoju organizacji kościelnej i państwowej	Ponadto: - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
4. Kryzys i odbudowa państwa Piastów	- panowanie Mieszka II - upadek państwa polskiego - rządy Kazimierza Odnowiciela i odbudowa państwa polskiego - panowanie Bolesława Śmiałego - Polska w sporze o inwestyturę między cesarstwem a papieżem - konflikt króla Bolesława z biskupem Stanisławem	- zna wydarzenia związane z datami: 1025 r., 1076 r., 1079 r. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Mieszko II, Kazimierz Odnowiciel, Bolesław Śmiały, biskup Stanisław ze Szczepanowa - poprawnie posługuje się terminami: trybut, denar - wymienia przyczyny kryzysu i upadku państwa polskiego w XI w.	- zna wydarzenia związane z datami: 1034 r., 1039 r., - określa, kim byli i czym zasłynęli: Bezprym, Konrad II, Jarosław Mądry, Mieclaw, Brzetysław - wyjaśnia przyczyny i skutki sporu między królem a biskupem - opisuje przebieg konfliktu Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem	- opisuje sytuację w państwie polskim po śmierci Bolesława Chrobrego - omawia działalność Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Śmiałego - porównuje relacje źródłowe na temat sporu między królem Bolesławem a biskupem Stanisławem - wyjaśnia, dlaczego w sporze o inwestyturę Bolesław Śmiały opowiedział się po stronie papieża	- dokonuje oceny skutków polityki zagranicznej prowadzonej przez Bolesława Śmiałego - ocenia obiektywizm źródeł historycznych dotyczących wydarzeń z 1079 r.	- wskazuje problemy w interpretacji dziejów panowania pierwszych Piastów Ponadto: - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
5. Panowanie Bolesława Krzywoustego	- panowanie Władysława Hermana - konflikt między Bolesławem a Zbigniewem - najazd niemiecki na	- zna wydarzenie związane z datą 1138 r. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Władysław Herman, Bolesław Krzywousty, Władysław Wygnaniec,	- zna wydarzenia związane z datami: 1102 r., 1108 r., 1109 r., 1116 r., 1124 r. - określa, kim byli i czym zasłynęli: Bolesław Kędzierzawy, Mieszko Stary,	- charakteryzuje sytuację polityczną państwa polskiego za panowania Władysława Hermana - przedstawia	- opisuje podbój i chrystianizację Pomorza - wyjaśnia znaczenie przyłączenia Pomorza do Polski	- wyjaśnia i ocenia konsekwencje decyzji Bolesława o podziale państwa polskiego

	<p>ziemie polskie</p> <ul style="list-style-type: none"> - podbój Pomorza - statut Bolesława Krzywoustego - początki rozbicia dzielnicowego 	<p>Kazimierz Sprawiedliwy</p> <ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: wojewoda, statut, seniorat, senior, dzielnica senioralna - wskazuje na mapie terytoria podbite przez Bolesława Krzywoustego - lokalizuje na mapie grody oblegane przez Niemców - wymienia postanowienia statutu Bolesława Krzywoustego 	<p>Henryk Sandomierski, Zbigniew, Sieciech, Henryk V</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia przyczyny sporu między Bolesławem Krzywoustym a Zbigniewem - wskazuje na mapie dzielnicę senioralną i ziemie przyznane poszczególnym synom i wdowie po Bolesławie Krzywoustym 	<p>okoliczności najazdu niemieckiego na Polskę</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia przyczyny powstania statutu Bolesława Krzywoustego 		<p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć
<p>Tajemnice sprzed wieków – Kto spisywał dzieje Polski?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - źródła historyczne dotyczące początków państwa polskiego - obiektywizm i prawda historyczna 			<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, kim byli i czym zasłynęli: Gall Anonim, Thietmar, Wincenty Kadłubek - określa ramy chronologiczne wydarzeń opisanych w kronikach Galla Anonima i Wincentego Kadłubka - wymienia przyczyny powstania dzieł kronikarzy - wymienia nazwy źródeł historycznych dotyczących dziejów państwa polskiego za panowania pierwszych Piastów 	<ul style="list-style-type: none"> - określa, kim byli i czym zasłynęli: Kosmas, Nestor - wymienia przyczyny powstania dzieł kronikarzy - przedstawia teorie dotyczące pochodzenia Galla Anonima - wyjaśnia, kim był Bolesław Zapomniany 	<ul style="list-style-type: none"> - tłumaczy konieczność weryfikacji prawdziwości źródeł historycznych <p>Ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie formułuje opinie i wnioski - rozwiązuje problemy w twórczy sposób - wykazuje dużą aktywność w czasie zajęć

Uwagi dotyczące oceniania na każdym poziomie wymagań:

- aby uzyskać kolejną, wyższą ocenę, uczeń musi opanować zasób wiedzy i umiejętności z poprzedniego poziomu.
- uczeń jest zobowiązany doskonalić umiejętność analizy i interpretacji źródeł historycznych oraz powinien być oceniany ze stopnia opanowania tej umiejętności w sposób ustawiczny, zarówno w trakcie zajęć, jak i przy okazji prac domowych i sprawdzianów wiedzy.

Rozkład wymagań jest autorską propozycją mgr. Roberta Tochy, doświadczonego nauczyciela historii. Konsultacji dokonała mgr Zofia Heppner – doradca i edukator.

Roczny plan pracy z historii dla klasy II gimnazjum do programu nauczania „Śladami przeszłości” Wymagania na poszczególne oceny

Temat lekcji	Zagadnienia, materiał nauczania	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Rozdział I: Polska i świat w XII–XIV wieku						
1. Wyprawy krzyżowe	<ul style="list-style-type: none"> • przyczyny, przebieg i skutki wypraw krzyżowych • powstanie zakonów rycerskich • krucjaty na terenie Europy • udział książąt piastowskich w krucjatach 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: krucjata, krzyżowcy, Lewant, zakony rycerskie • prawidłowo sytuuje na osi czasu okres wypraw krzyżowych • lokalizuje na mapie Palestynę 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia wydarzenia związane z latami: 1095 r., 1096 r., 1291 r. • wymienia zakony rycerskie założone podczas krucjat: joannitów, templariuszy i Krzyżaków • wskazuje co najmniej jedną przyczynę oraz jeden skutek wypraw krzyżowych • przedstawia w porządku chronologicznym najważniejsze wydarzenia związane z wyprawami krzyżowymi 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny wypraw krzyżowych i wskazuje ich skutki • wskazuje na mapie Królestwo Jerozolimskie • wyjaśnia specyficzny charakter czwartej krucjaty oraz wymienia skutki zdobycia Bizancjum przez krzyżowców 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zasady funkcjonowania zakonów rycerskich • porównuje uzbrojenie i sposób walki rycerzy europejskich z wyposażeniem oraz taktyką walki saracenów • omawia pozytywne i negatywne skutki wypraw krzyżowych dla Europy i Azji Mniejszej 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje udział książąt piastowskich w wyprawach
2. Polska dzielnicowa	<ul style="list-style-type: none"> • postanowienia statutu Bolesława Krzywoustego i podział Polski na dzielnice 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: statut, senior, princeps • wskazuje na mapie dzielnicę senioralną 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie dzielnice Polski: Małopolskę, Wielkopolskę, Mazowsze, Śląsk, 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenia związane z latami 1180 r. 1227 r. • omawia przyczyny i skutki odstąpienia 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje tereny utracone przez książąt piastowskich w czasie rozbicia dzielnicowego, m.in. Pomorze Szczecińskie, 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje rozbicie dzielnicowe z procesem rozdrobnienia feudalnego w Europie

	<ul style="list-style-type: none"> • odstąpienie od zasady senioratu • rozdrobnienie dzielnicowe i rywalizacja między książętami piastowskimi • skutki rozbitcia dzielnicowego • przemiany gospodarcze na ziemiach polskich w XIII w. • zmiany terytorialne w okresie rozbitcia dzielnicowego 	<p>i dzielnice juniorów</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenie, które rozpoczęło rozbitcie dzielnicowe (testament Bolesława Krzywoustego 1138 r.) • określa podstawowe założenia testamentu Bolesława Krzywoustego oraz znaczenie tego dokumentu 	<p>Pomorze Gdańskie, Pomorze Zachodnie</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia synów Bolesława Krzywoustego oraz przyznane im ziemie • omawia zasadę senioratu i pryncypatu • omawia przyczyny i skutki konfliktów wewnętrznych trwających podczas rozbitcia dzielnicowego • przedstawia najważniejsze przemiany gospodarcze w Polsce w XIII w. 	<p>od zasady senioratu</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia grupy społeczne, które dążyły do przywrócenia jedności państwa polskiego • omawia przemiany gospodarcze na ziemiach osadnictwa i rzemiosła, wydobywanie złota, srebra oraz ołowiu, wybudowanie kopalni soli w Bochni i Wieliczce 	<p>ziemię lubuską, drohiczyńską i chełmińską</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zagadnienie rozbitcia dzielnicowego jako zjawiska w rozwoju państwa feudalnego • wyjaśnia przyczyny dążeń zjednoczeniowych poszczególnych grup społecznych 	
3. Mongołowie	<ul style="list-style-type: none"> • podboje Czyngis-chana • budowa imperium mongolskiego • podbój Rusi • najazd Tatarów na Polskę • rozpad imperium mongolskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie zasięg terytorialny państwa Mongołów • podaje wiek podbojów Czyngis-chana • wymienia co najmniej jeden skutek najazdu tatarskiego na Polskę 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia i wskazuje na mapie tereny w Europie, które atakowali Tatarzy • przedstawia dokonania postaci: Czyngis-chana, Henryka Pobożnego • podaje rok bitwy pod Legnicą – 1241 • określa przyczyny rozpadu imperium mongolskiego w późniejszych wiekach • poprawnie posługuje się terminami: jarłyk, haracz, chan 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok bitwy nad rzeką Kałką – 1223 i przedstawia skutki tego starcia • opisuje zasady organizacji państwa mongolskiego • wskazuje przyczyny i skutki sukcesów Mongołów • szczegółowo omawia i wyjaśnia znaczenie oraz skutki bitwy pod Legnicą 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia skutki najazdów tatarskich na państwa europejskie • określa przyczyny sukcesów militarnych Mongołów • charakteryzuje stosunek Europejczyków do Mongołów • wyjaśnia pochodzenie określenia <i>Tatarzy</i> 	
4. Sprowadzenie Krzyżaków do Polski	<ul style="list-style-type: none"> • północno-wschodni sąsiedzi Polski w XIII w.: Prusowie i Jaćwingowie • sprowadzenie Krzyżaków do Polski • założenie i rozwój państwa zakonnego 	<ul style="list-style-type: none"> • prawidłowo posługuje się terminami: zakon krzyżacki, komtur, wielki mistrz • podaje rok sprowadzenia Krzyżaków do Polski – 1226 • wskazuje na mapie tereny państwa krzyżackiego • podaje podstawową 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rozwój terytorialny państwa zakonnego • wymienia plemiona podbite przez Krzyżaków: Prusów i Jaćwingów • podaje korzyści 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia genezę powstania zakonu krzyżackiego • wyjaśnia przyczyny sprowadzenia Krzyżaków do Polski • wymienia przyczyny sukcesów militarnych 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia etapy budowy państwa zakonnego • charakteryzuje zamek w Malborku jako przykład średniowiecznej fortyfikacji • wskazuje, jaki wpływ mieli rycerze zakonni 	

	<ul style="list-style-type: none"> • podbój i chryścianizacja Prus • budowa Malborka 	przyczynę sprowadzenia Krzyżaków do Polski	<ul style="list-style-type: none"> • zagrożenia wynikające z osiedlenia się Krzyżaków w Prusach • wskazuje na mapie Malbork • charakteryzuje postać Konrada Mazowieckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • i gospodarczych państwa krzyżackiego • omawia okoliczności zajęcia przez Krzyżaków Pomorza Gdańskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • na rozwój gospodarczy podbitych ziem polskich • wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>komturia</i> 	
5. Zjednoczenie państwa polskiego	<ul style="list-style-type: none"> • skutki rozbicia dzielnicowego • tendencje integracyjne wśród książąt piastowskich • próby zjednoczenia ziem polskich podejmowane przez książąt śląskich, Przemysła II oraz Wacława II • przejęcie władzy przez Władysława Łokietka i jego koronacja • zajęcie Pomorza Gdańskiego przez Krzyżaków • początek konfliktu z Krzyżakami – zmagania dyplomatyczne i militarne 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przynajmniej jedną przyczynę zjednoczenia ziem polskich • wskazuje na mapie zasięg terytorialny państwa Władysława Łokietka • prawidłowo określa wiek wydarzeń, które pojmują jako proces 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: starosta, grosz praski • podaje lata wydarzeń: koronacja Przemysła II – (1295), Wacława II (1300), Władysława Łokietka (1320) • przedstawia przyczyny podejmowania prób zjednoczenia ziem polskich • wymienia książąt piastowskich dążących do połączenia ziem polskich: Henryka Probusa, Przemysła II, Władysława Łokietka • omawia znaczenie koronacji Władysława Łokietka w Krakowie dla integracji państwa polskiego • opisuje próby odzyskania przez Władysława Łokietka Pomorza Gdańskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje i charakteryzuje etapy zjednoczenia ziem polskich na przełomie XIII i XIV w. • wymienia tereny wchodzące w skład państwa polskiego za panowania Przemysła II, Wacława II i Władysława Łokietka • omawia konflikty państwa polskiego z Krzyżakami i Czechami • prezentuje dokonania Władysława Łokietka w procesie zjednoczenia ziem polskich • przedstawia okoliczności i przebieg bitwy pod Płowcami w 1333 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zmiany gospodarcze i administracyjne wprowadzone za panowania Wacława II • opisuje przyczyny i przebieg buntu możnowładców pod wodzą wójta Alberta • określa rolę Polski na arenie międzynarodowej • wyjaśnia znaczenie sojuszy zawartych przez Polskę z Danią i Węgrami 	
6. Państwo Kazimierza Wielkiego	<ul style="list-style-type: none"> • odbudowa Królestwa Polskiego za czasów Kazimierza Wielkiego • reformy gospodarcze (prawna, skarbowe, monetarna) • przeprowadzone przez 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: przywilej, prawo przymusu drogowego, poradnie • wie, kim był i czym zastąpił Kazimierz Wielki • wskazuje na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenia związane z datami: 1335 r., 1343 r., 1364 r., 1370 r. • charakteryzuje politykę zagraniczną Kazimierza Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata i omawia związane z nimi wydarzenia: 1366 r. i 1348 r. • opisuje działania dyplomatyczne Kazimierza Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje cele polityki Kazimierza Wielkiego związane z umacnianiem pozycji państwa polskiego • charakteryzuje znaczenie podboju Rusi Halickiej dla rozwoju gospodarczego 	

	<p>Kazimierza Wielkiego</p> <ul style="list-style-type: none"> • założenie Akademii Krakowskiej • dyplomatyczne rozwiązanie konfliktów z Krzyżakami i Czechami • ekspansja terytorialna Polski na tereny Rusi Halickiej • śmierć Kazimierza Wielkiego – koniec dynastii Piastów 	<p>państwo Kazimierza Wielkiego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • określa przyczyny i skutki ekspansji na tereny Rusi Halickiej • wymienia reformy gospodarcze wprowadzone przez Kazimierza Wielkiego • omawia wkład Kazimierza Wielkiego w umocnienie państwa polskiego pod względem politycznym i gospodarczym 	<p>mające na celu zakończenie sporów z Czechami i Krzyżakami</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia reformy wprowadzone przez Kazimierza Wielkiego i ich znaczenie dla unifikacji i rozwoju gospodarczego ziem polskich • przedstawia rozwój terytorialny państwa Kazimierza Wielkiego 	<p>państwa polskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> • prezentuje politykę Kazimierza Wielkiego wobec Żydów • podaje przykłady miejscowości, w których wybudowano Orle Gniazda 	
<p>7. Tajemnice sprzed wieków – Jak wyglądał piastowski orzeł?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • legendy związane z pochodzeniem godła polskiego • najstarsze podobizny orła i związane z nimi kontrowersje • wizerunki orła na monetach książąt piastowskich • rozpowszechnienie znaku orła za czasów Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego • inne symbole, które miały szansę znaleźć się w godle państwa polskiego 				<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najstarsze przekazy źródłowe dotyczące orła jako symbolu państwowego • podaje przykłady źródeł materialnych z wizerunkiem orła, np. monety i pieczęcie • wyjaśnia genezę symbolu orła przedstawioną w kronice Jana Długosza 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia książąt, którzy od połowy XII w. umieszczali na monetach i pieczęciach wizerunek orła białego: Władysława Wygnańca, Bolesława Kędzierzawego i Kazimierza Sprawiedliwego • przedstawia inne znaki używane przez władców piastowskich jako symbole państwowe, np. lwa, gryfa, smoka
Rozdział II: Społeczeństwo średniowiecza						
<p>1. System feudalny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • społeczeństwo feudalne • podział społeczeństwa na stany • kultura rycerska i dworska • narodziny monarchii stanowej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: senior, wasal, lenno, hołd lenny, system feudalny, stan • określa powiązania tworzące drabinę feudalną społeczeństwa średniowiecznego • wymienia stany: 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: suzeren, społeczeństwo stanowe, monarchia patrymonialna • wyjaśnia zasady funkcjonowania systemu feudalnego • omawia pozycję 	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy, na czym polegała zasada „Wasal mojego wasala nie jest moim wasalem” • przedstawia pozycję społeczną duchowieństwa, rycerstwa, chłopów i mieszczan 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia mechanizmy powstania i funkcjonowania systemu feudalnego • na przykładzie państwa polskiego zjednoczonego przez Władysława Łokietka przedstawia cechy monarchii stanowej 	

		rycerstwo, duchowieństwo, mieszczaństwo i chłopów • przedstawia przebieg hołdu lennego oraz pasowania na rycerza	prawną i majątkową stanu rycerskiego • podaje cechy charakterystyczne kultury rycerskiej	• charakteryzuje monarchię stanową	• omawia różnice pomiędzy monarchią patrymonialną a monarchią stanową	
2. Życie średniowiecznej wsi	<ul style="list-style-type: none"> • wieś we wczesnym średniowieczu • zmiany w rolnictwie w XIII i XIV w. • kolonizacja na prawie niemieckim • lokacja osad wiejskich • życie codzienne mieszkańców średniowiecznej wsi • układ przestrzenny wsi w średniowieczu • pochodzenie nazw miejscowości 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: lokacja, sołtys, dwupółówka, trójpolówka • podaje przyczyny rozwoju kolonizacji wiejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: ława, wolnizna metoda wypaleniskowa • wymienia wynalazki i ulepszenia w rolnictwie wprowadzone w XII–XIV w. • omawia etapy zakładania wsi na prawie niemieckim • charakteryzuje zajęcia i życie codzienne chłopów w średniowieczu 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia obowiązki i uprawnienia sołtysa i wyjaśnia jego specyficzną rolę w osadzie • wyjaśnia, dlaczego trójpolówka była skuteczniejszą metodą uprawy ziemi niż dwupółówka i gospodarka wypaleniskowa 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia znaczenie kolonizacji wiejskiej dla rozwoju gospodarczego Polski w XIII–XIV w. • tłumaczy pochodzenie nazw miejscowości, takich jak Środa, Piątek, Wola, Piekary, Kowale • porównuje lokacje na prawie polskim i niemieckim 	
Tajemnice sprzed wieków – Jaka wiedza kryje się w pieczęciach?	<ul style="list-style-type: none"> • znaczenie pieczęci jako źródła historycznego • najstarsze pieczęcie używane przez władców polskich • funkcja pieczęci jako sposobu uwiarygodnienia dokumentu • geneza i znaczenie bulli 				<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę pieczęci jako źródła historycznego • podaje przykłady zastosowania pieczęci majestatycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy znaczenie symboli przedstawianych na pieczęciach • określa czas powstania najstarszych pieczęci używanych przez władców polskich • wyjaśnia znaczenie badań archeologicznych dla datowania oraz analizy średniowiecznych pieczęci

3. Średniowieczne miasto i jego mieszkańcy	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój miast w średniowiecznej Europie • układ przestrzenny miasta w średniowieczu • struktura organizacji rzemieślniczej – cechu • życie codzienne w średniowiecznym mieście 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: patrycjat, pospólstwo, plebs, rada miejska, burmistrz, ława, cech, czeladnik • wymienia warstwy społeczne w miastach średniowiecznych • przedstawia warunki życia codziennego w średniowiecznym mieście 	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy, na czym polegała lokacja miasta na prawie magdeburskim • wyjaśnia, jakie funkcje pełniły w średniowiecznym mieście: ratusz, pręgierz, rynek, targowisko, mury • podaje elementy obronne średniowiecznego miasta • określa rolę miast w polityce i gospodarce państw europejskich 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje życie codzienne mieszczan o różnym statusie społecznym • omawia kompetencje wójta, rady miejskiej i burmistrza 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, co oznaczało powiedzenie: „Powietrze miejskie czyni wolnym” • porównuje rolę i znaczenie miast polskich i europejskich w średniowieczu • charakteryzuje znaczenie hanzy bałtyckiej dla tego regionu 	
4. Kościół w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> • zróżnicowanie stanu duchownego • zakony benedyktynów i cystersów oraz ich rola w społeczeństwie średniowiecznym • wpływ Kościoła na średniowieczną kulturę • założenie zakonów żebraczych • ruchy heretyckie funkcjonujące w średniowieczu • kryzys papieżstwa i niewola awiniońska • sobór w Konstancji 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: duchowieństwo, benedyktyni, cystersi, ruchy heretyckie, inkwizycja, zakony żebracze • wskazuje na mapie najpopularniejsze w średniowieczu miejsca pielgrzymek – Rzym i Santiago de Compostela • wyjaśnia wyrażenie „benedyktyńska praca” 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata soboru w Konstancji: 1414–1418 • przedstawia dokonania postaci: św. Benedykta z Nursji, św. Franciszka z Asyżu, św. Dominika Guzmaną • wymienia średniowieczne ruchy heretyckie: waldensów i albigensów • określa rolę Kościoła w rozwoju państw europejskich 	<ul style="list-style-type: none"> • określa przyczyny i skutki utworzenia zakonów żebraczych oraz ich znaczenie • uzasadnia, dlaczego działalność ruchów heretyckich wywołała sprzeciw Kościoła • charakteryzuje poglądy wyznawane przez albigensów i waldensów • wymienia najstarsze ośrodki zakonne na ziemiach polskich • wskazuje na mapie tereny europejskie, na których organizowano w średniowieczu krucjaty 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje sytuację materialną duchowieństwa w średniowieczu i wskazuje źródła majątku Kościoła • wyjaśnia wpływ zakonów na gospodarkę i kulturę w społeczeństwie średniowiecznym • porównuje zakony żebracze z zakonami rycerskimi oraz tłumaczy ich rolę 	
5. Kultura i nauka wieków średnich	<ul style="list-style-type: none"> • uniwersalny charakter kultury średniowiecznej • średniowieczne wzorce osobowe: asceta, rycerz, władca • rola łaciny jako międzynarodowego 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: uniwersytet, scholastyka, sztuki wyzwolone • wymienia średniowieczne wzorce osobowe: ascety, rycerza, władcy • określa obszary kultury, na 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania św. Tomasza z Akwinu • wyjaśnia, dlaczego kultura średniowiecza określana jest mianem uniwersalnej • omawia znaczenie łaciny w średniowiecznej 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje średniowieczne wzorce osobowe • przedstawia postacie, które w kulturze europejskiej uznaje się za wzorce: Szymona Słupnika, Rolanda, 	<ul style="list-style-type: none"> • określa rolę kobiet w średniowieczu na przykładzie Eleonory Akwitańskiej i Jadwigi Śląskiej • wymienia pierwsze europejskie uniwersytety i omawia ich rolę dla 	

	języka dyplomacji, nauki i kultury • edukacja i uniwersytety w średniowieczu	które miał wpływ Kościół	Europie • wskazuje wpływ Kościoła na rozwój architektury i sztuki	Karola Wielkiego • omawia cechy charakterystyczne kultury rycerskiej, dworskiej i ludowej	rozwoju nauki w średniowieczu • ocenia znaczenie działalności ojców Kościoła i św. Tomasza z Akwinu	
6. W cieniu kościołów i zamków	• architektura średniowiecznej Europy • cechy charakterystyczne architektury, malarstwa i rzeźby w stylu romańskim oraz gotyckim • sztuka polskiego średniowiecza • średniowieczna rzeźba i zdobnictwo	• wymienia przykładowe zabytki romańskie i gotyckie na ziemiach polskich, w tym w swoim regionie • wymienia cechy charakterystyczne dla stylu romańskiego i gotyckiego	• poprawnie posługuje się terminami: portal, prezbiterium, przypora, inicjał, miniatura, <i>Biblia pauperum</i> • posługując się mapą wskazuje miejsca najsłynniejszych zabytków architektury romańskiej i gotyckiej • wyjaśnia, w jaki sposób kopiowano i ozdabiano księgi w średniowieczu	• porównuje styl romański ze stylem gotyckim i wymienia ich cechy charakterystyczne • wskazuje na mapie państwa, w których znajduje się najwięcej zabytków romańskich i gotyckich • podaje przykłady średniowiecznych budowli świeckich • tłumaczy rolę Kościoła w rozwoju architektury i sztuki średniowiecznej	• wyjaśnia genezę architektury romańskiej • omawia znaczenie <i>Biblia pauperum</i> dla upowszechniania zasad religii chrześcijańskiej • tłumaczy, dlaczego polskie budownictwo w stylu romańskim nie rozwinęło się w tak wysokim stopniu jak w Europie Zachodniej	
Tajemnice sprzed wieków – O czym opowiadają średniowieczne katedry ?	• symbolika średniowiecznych katedr • katedra w Chartres				• wyjaśnia symbolikę średniowiecznych katedr • wskazuje cechy stylu gotyckiego na przykładzie katedry w Chartres	
Rozdział III: U schyłku średniowiecza						
1. Unia Polski z Litwą	• panowanie Andegawenów w Polsce • przywilej koszycki • sytuacja na Litwie przed zawarciem unii z Polską • unia polsko-litewska w Krewie • znaczenie chrystianizacji Litwy	• poprawnie posługuje się terminami: przywilej, unia, unia personalna, bojarzy • wymienia postanowienia unii w Krewie i Horodle • wskazuje na mapie Królestwo Polskie, Wielkie Księstwo Litewskie, państwo zakonu krzyżackiego, Węgry	• wymienia wydarzenia związane z latami: 1374 r., 1385 r., 1401 r., 1413 r. • przedstawia dokonania postaci: Mendoga, Ludwika Andegawęńskiego, Giedymina, Jadwigi, Władysława Jagiełły, Witolda	• omawia okoliczności wstąpienia na polski tron Ludwika Andegawęńskiego • opisuje okoliczności zawarcia unii polsko-litewskiej w Krewie • wyjaśnia, dlaczego unia polsko-litewska była odnawiana w Wilnie	• charakteryzuje sytuację Polski i Litwy w drugiej połowie XIV w. • przedstawia rozwój terytorialny i polityczny państwa litewskiego w XIII i XIV w. • ocenia panowanie Jadwigi i Władysława Jagiełły	• ocenia znaczenie unii polsko-litewskiej na tle sytuacji międzynarodowej w Europie • porównuje unię polsko-litewską z innymi funkcjonującymi wówczas w Europie (np. unia kalmarska)

	<p>na arenie międzynarodowej</p> <ul style="list-style-type: none"> unia w Wilnie i Horodle 		<ul style="list-style-type: none"> na podstawie drzewa genealogicznego wskazuje pokrewieństwo między Piastami, Andegawenami i Jagiellonami podaje przyczyny i skutki wstąpienia Władysława Jagiełły na tron polski 	<p>w 1401 r. i w Horodle w 1413 r.</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje korzyści i zagrożenia wynikające z zawarcia unii polsko-litewskiej 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje skutki unii w Krewie dla sytuacji międzynarodowej Litwy 	
2. Wielka wojna z zakonem krzyżackim	<ul style="list-style-type: none"> przyczyny wybuchu wielkiej wojny z zakonem krzyżackim bitwa pod Grunwaldem i jej znaczenie pokój toruński z 1411 r. i skutki wielkiej wojny z Krzyżakami rola konfliktu polsko-krzyżackiego na arenie międzynarodowej postanowienia soboru w Konstancji 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny wielkiej wojny z zakonem krzyżackim podaje wydarzenia związane z latami: 15 lipca 1410 r., 1411 r., 1414–1418 wymienia postanowienia pokoju toruńskiego z 1411 r. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia dokonania postaci: Ulricha von Jungingena, Zawiszy Czarnego, Mikołaja Trąby, Pawła Włodkowica wskazuje na mapie Czerwińsk, Grunwald, Malbork, Toruń wymienia skutki wielkiej wojny z Krzyżakami omawia udział Polaków na soborze w Konstancji 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia przebieg działań wojennych w czasie wielkiej wojny z zakonem w latach 1409–1411 omawia przebieg bitwy pod Grunwaldem 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje sytuację państwa polsko-litewskiego na przełomie XIV i XV w. opisuje uzbrojenie lekkiej jazdy litewskiej biorącej udział w bitwie pod Grunwaldem ocenia udział Pawła Włodkowica w obradach soboru w Konstancji wymienia najważniejsze tezy przedstawione przez Pawła Włodkowica na soborze 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia podstawowe elementy uzbrojenia rycerzy z początku XV w.
Tajemnice sprzed wieków – Jaką bitwę namalował Jan Matejko?	<ul style="list-style-type: none"> okoliczności powstania obrazu Jana Matejki „Bitwa pod Grunwaldem” ukryte znaczenie i symbolika obrazu losy dzieła w czasie II wojny światowej 				<ul style="list-style-type: none"> omawia okoliczności powstania obrazu „Bitwa pod Grunwaldem” opisuje przedstawione na obrazie sceny pod względem zgodności z prawdą historyczną 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje symboliczne znaczenie dzieła wyjaśnia, dlaczego Niemcom w czasie II wojny światowej zależało na zniszczeniu „Bitwy pod Grunwaldem” ocenia postawę profesora Władysława Woydy i jego wkład w ocalenie obrazu

<p>3. Europa Zachodnia w XIV i XV wieku</p>	<ul style="list-style-type: none"> • epidemia dżumy w XIV w. • przyczyny, najważniejsze wydarzenia i skutki wojny stuletniej • ruchy heretyckie i ich przedstawiciele • powstania ludowe • wprowadzenie broni palnej i wzrost znaczenia armii zaciężnej 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1337–1453 – wojna stuletnia • tłumaczy pojęcie „czarna śmierć” • wskazuje na mapie państwa biorące udział w wojnie stuletniej • przedstawia co najmniej jedną przyczynę i jeden skutek wojny stuletniej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Joanny d’Arc, Jana Husa, Johna Balla, Johna Wiklefa, Jana Žižki • podaje niektóre skutki epidemii dżumy w XIV w. • wymienia powstania ludowe, które wybuchły na terenie Francji i Anglii w XIV i XV w. • wyjaśnia skutki wprowadzenia broni palnej i armii zaciężnej • omawia główne założenia husytyzmu 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie główne kierunki rozprzestrzeniania się „czarnej śmierci” • omawia skutki epidemii dżumy • wymienia przyczyny i następstwa wojny stuletniej • wskazuje na mapie tereny, na których toczyły się walki podczas wojny stuletniej oraz buntów chłopskich 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny wystąpień ludowych na terenie Francji i Anglii w XIV i XV w. • charakteryzuje nowe techniki walki wprowadzone w XV w.: zastosowanie broni palnej, walka taborem, uformowanie armii zaciężnej • przedstawia przyczyny i przebieg powstania husytów w Czechach • wyjaśnia, dlaczego Jana Husa spalono na stosie 	<ul style="list-style-type: none"> • określa wpływ husytyzmu dla rozwoju Europy •
<p>4. Nowe potęgi w Europie Wschodniej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój terytorialny Polski i Litwy • wzrost znaczenia Moskwy • ekspansja imperium osmańskiego w Europie • bitwa pod Warną • upadek Konstantynopola 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1444 r. – bitwa pod Warną, 1453 r. – zdobycie Konstantynopola • poprawnie posługuje się terminami: sultan, janczarzy, car • wskazuje na mapie: imperium osmańskie, Konstantynopol, Warnę, Wielkie Księstwo Moskiewskie 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Władysława III Warneńczyka, Jana Hunyadyego, Dymitra Dońskiego, Iwana III Srogię, Iwana IV Groźnego • wyjaśnia skutki zdobycia Konstantynopola przez Turków • określa rolę rozwoju państwa moskiewskiego dla tego regionu 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia czynniki, które decydowały o sile militarnej imperium tureckiego • wskazuje na mapie kolejne ziemie podbijane przez Turków w Europie • omawia przebieg bitwy pod Warną 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje oddziały janczarów z oddziałami piechoty europejskiej • uzasadnia, dlaczego upadek Konstantynopola jest uznawany za jedną z granicznych dat średniowiecza • wyjaśnia, z jakiego powodu po klęsce Konstantynopola wyznawcy prawosławia zaczęli nazywać Moskwę trzecim Rzymem • ocenia konsekwencje, jakie miały dla Polski i Litwy powstanie imperium osmańskiego oraz zjednoczenie ziem ruskich 	
<p>5. Wojna trzynastoletnia</p>	<ul style="list-style-type: none"> • znaczenie powstania Związku Jaszczurczego i Związku Pruskiego • przyczyny wybuchu 	<ul style="list-style-type: none"> • określa ramy czasowe wojny trzynastoletniej • wskazuje podstawową przyczynę wybuchu konfliktu 	<ul style="list-style-type: none"> • zna wydarzenia związane z latami: 1440 r., 1454 r., 1462 r., 1466 r. • przedstawia dokonania 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia poszczególne etapy wojny trzynastoletniej • wskazuje na mapie miejsca najważniejszych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego szlachta i mieszczaństwo mieszkający w Prusach dążyli do przyłączenia ich ziem do Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie wydarzeń wojny trzynastoletniej na tle sytuacji politycznej i społecznej

	<p>wojny trzynastoletniej</p> <ul style="list-style-type: none"> • przebieg działań wojennych w latach 1454–1466 • postanowienia drugiego pokoju toruńskiego • skutki wojny trzynastoletniej 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminem stan szlachecki • wskazuje na mapie ziemie przyłączone do Polski w wyniku podpisania drugiego pokoju toruńskiego 	<p>postaci: Jana Bazyńskiego, Piotra Dunina, Kazimierza Jagiellończyka</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny i skutki wojny trzynastoletniej • omawia znaczenie armii zaciężnej w wojnie trzynastoletniej 	<p>bitew wojny trzynastoletniej</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje nazwy ziem odzyskanych przez Królestwo Polskie na mocy pokoju toruńskiego z 1466 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje działania wielkiej wojny z zakonem prowadzonej przez Władysława Jagiełłę do działań zbrojnych prowadzonych podczas wojny trzynastoletniej • omawia zmiany, które zaszły w sytuacji międzynarodowej Polski po wojnie trzynastoletniej • ocenia znaczenie przywilejów nadanych w czasie wojny trzynastoletniej stanowi szlacheckiemu 	<p>ówczesnej Europy</p>
<p>Tajemnice sprzed wieków – Jak wyglądały działania średniowiecznych szpiegów?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • działalność średniowiecznych szpiegów • polscy i krzyżacy szpiedzy w średniowieczu • sposób szyfrowania wiadomości 				<ul style="list-style-type: none"> • omawia główne zadania średniowiecznych szpiegów • charakteryzuje średniowieczne sposoby szyfrowania wiadomości • wyjaśnia, jak werbowano i wynagradzano szpiegów w średniowieczu • wymienia najsłynniejszych szpiegów polskich i krzyżackich 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, jak werbowano i wynagradzano szpiegów w średniowieczu • wymienia najsłynniejszych szpiegów polskich i krzyżackich
<p>6. Kultura późnego średniowiecza w Polsce</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozkwit kultury polskiej w XIV i XV w. • wybitni polscy uczeni średniowiecza i ich dokonania • najważniejsze osiągnięcia polskiej architektury i sztuki gotyckiej 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najsłynniejsze przykłady sztuki gotyckiej w Polsce: m.in. ołtarz Wita Stwosza, Bazylikę Mariacką w Gdańsku, Barbakan w Krakowie, ratusz w Toruniu • wie, kim był i czym zastąpił Wit Stwosz oraz Mikołaj Kopernik 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Wita Stwosza, Marcina Króla, Wojciecha z Brudzewa, Mikołaja Kopernika, Pawła Włodkowica, Jana Ostroroga • omawia znaczenie odnowienia Akademii Krakowskiej w 1400 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie tereny, na których powstało najwięcej budowli w stylu gotyckim • porównuje rozwój kultury polskiej z kulturą europejską • wyjaśnia na czym polega specyfika sztuki i 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy charakterystyczne rzeźby średniowiecznej na przykładzie piety i Pięknej Madonny • wyjaśnia, na czym polega wartość historyczna i kulturowa ołtarza Wita Stwosza • omawia dokonania 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje osiągnięcia kultury późnego średniowiecza w swoim regionie na tle kultury polskiej i europejskiej

	<ul style="list-style-type: none"> • twórczość rzeźbiarska Wita Stwosza 		<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego okres panowania Kazimierza Jagiellończyka nazywany jest złotą jesienią polskiego średniowiecza • potrafi wymienić przykłady budowli w stylu gotyckim w swoim regionie 	<p>literatury polskiej omawianego okresu</p> <ul style="list-style-type: none"> •wymienia czas powstania oraz twórców znanych w regionie budowli <p>i dzieł z okresu późnego średniowiecza</p>	<p>sławnych absolwentów Akademii Krakowskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie dociera do informacji dotyczących kultury późnego średniowiecza w swoim regionie (np. przy realizacji projektu) 	
Rozdział IV: Narodziny nowożytnego świata						
1. Cywilizacje Ameryki	<ul style="list-style-type: none"> • cywilizacje Ameryki prekolumbijskiej • osiągnięcia naukowo-techniczne oraz sztuka Olmeków, Majów, Azteków i Inków 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie tereny zamieszkałe przez Azteków, Majów i Inków • wymienia najważniejsze ośrodki cywilizacyjne rdzennych mieszkańców Ameryki • wskazuje podstawowe osiągnięcia cywilizacyjne kultur prekolumbijskich 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia najważniejsze osiągnięcia techniczne cywilizacji prekolumbijskich 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje poziom rozwoju cywilizacji prekolumbijskich z cywilizacją Europejczyków • wskazuje cechy charakterystyczne sztuki prekolumbijskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia, dlaczego Majowie są określane przez niektórych uczonych Grekami Ameryki 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia funkcjonowanie poczty i sieci dróg w państwie Inków • przedstawia system wierzeń Azteków
2. Wielkie odkrycia geograficzne	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój nauki i techniki w Europie w XV w. • sytuacja gospodarcza i społeczna na kontynencie europejskim w XV w. • utrudnienia w handlu z krajami Dalekiego Wschodu • poszukiwanie morskiej drogi do Indii • odkrycia żeglarzy portugalskich • nawiązanie przez Europejczyków bezpośrednich kontaktów handlowych z Afryką i Indiami 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenia związane z latami: 1492 r., 1498 r., 1519–22 r. • wymienia nazwiska głównych odkrywców z XV i XVI w. • wskazuje na mapie szlaki wypraw najważniejszych odkrywców – Krzysztofa Kolumba, Vasco da Gamy, Ferdynanda Magellana 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Henryka Żeglarza, Bartłomieja Diaza, Vasco da Gamy, Krzysztofa Kolumba, Ferdynanda Magellana • poprawnie posługuje się terminami: astrolabium, karawela, kompas, busola • wymienia co najmniej dwie przyczyny wielkich odkryć geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje przebieg wypraw wielkich odkrywców: Vasco da Gamy, Krzysztofa Kolumba, Ferdynanda Magellana • wyjaśnia, dlaczego Hiszpania i Portugalia miały największy udział w wielkich odkryciach geograficznych • przedstawia dokonania postaci: Ameriga Vespucciego, Paola Toscanellego • szczegółowo omawia przyczyny wielkich odkryć geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zasługi, jakie mieli dla rozwoju żeglarstwa Henryk Żeglarz, Ferdynand Aragoński i Izabela Kastyljska • omawia postanowienia traktatu w Tordesillas i jego skutki • charakteryzuje organizację wypraw odkrywczych oraz zasady organizacji kolonii • ocenia, jaki wpływ na odkrycia geograficzne miał rozwój kartografii i nawigacji 	

	<ul style="list-style-type: none"> • wyprawa Krzysztofa Kolumba i znaczenie odkrycia Ameryki • wyprawa Ferdynanda Magellana dookoła świata • układ w Tordesillas 					
3. Skutki wielkich odkryć	<ul style="list-style-type: none"> • podbój Ameryki przez konkwistadorów • zagłada Indian • zniszczenie dorobku kulturalnego ludów Ameryki • wzajemne wpływy cywilizacyjne pomiędzy Europą a nowo odkrytym kontynentem • skutki odkryć geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminem: konkwistador • wymienia skutki odkryć geograficznych dla rdzennych mieszkańców Ameryki • wskazuje wpływ odkryć na rozwój Europy nowożytnej 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia dokonania postaci: Ferdynanda Corteza, Francisca Pizarra, Montezumy, Atahualpy • przedstawia następstwa odkryć geograficznych dla gospodarki Europy • wskazuje na mapie szlaki handlowe tworzące tzw. złoty trójkąt • posługuje się pojęciami: rewolucja cen, dualizm ekonomiczny 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia etapy podboju państwa Azteków i Inków • wyjaśnia przyczyny powstania kolonii w Ameryce • wskazuje na mapie tereny zajęte przez Hiszpanów i Portugalczyków 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wymianę handlową pomiędzy Ameryką, Europą i Afryką na szlaku tzw. złotego trójkąta • podaje przyczyny zmniejszenia się liczby rdzennych mieszkańców Ameryki w XVI w. • omawia funkcjonowanie europejskich kolonii w Ameryce 	
4. Gospodarka w epoce kolonialnej	<ul style="list-style-type: none"> • zmiany w gospodarce europejskiej wywołane odkryciami geograficznymi • nowe środki płatnicze – weksle i banknoty • kompanie handlowe i ich rola w XVII i na początku XVIII w. • powstanie nowych form produkcji: praca nakładcza i manufaktura • początki gospodarki kapitalistycznej • niewolnictwo i jego rola w gospodarce kolonialnej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, kim byli korsarze • omawia model dualizmu w rozwoju gospodarczym • poprawnie posługuje się terminami: kompania handlowa, praca nakładcza, manufaktura, kapitalizm 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najważniejsze zmiany gospodarcze spowodowane odkryciami geograficznymi, m.in.: rozwój handlu, zwiększenie produkcji, zmiany w rolnictwie • tłumaczy, na czym polegała praca nakładcza • omawia znaczenie założenia kompanii handlowych dla rozwoju wymiany towarowej między Europą a Afryką, Azją i Ameryką 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zmiany, jakie zaszły w handlu w wyniku odkryć geograficznych • charakteryzuje podział gospodarczy kontynentu europejskiego: państwa na zachód od Łaby specjalizujące się w handlu i rzemiośle, państwa na wschód od Łaby – zdominowane przez rolnictwo • wyjaśnia przyczyny wprowadzenia pracy nakładczej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zmiany w rolnictwie spowodowane wzrostem wymiany handlowej • wymienia korzyści, jakie niosło za sobą wprowadzenie do użytku weksli i banknotów • tłumaczy znaczenie określenia, że gospodarka w epoce kolonialnej zaczęła mieć charakter globalny 	

<p>5. Kultura odrodzenia w Europie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • idea humanizmu i nawiązania do antyku • wynalazek druku i jego wpływ na rozpowszechnienie się idei odrodzenia • rola Włoch w powstaniu i rozwoju renesansu • główne ośrodki odrodzenia w Europie • działalność i osiągnięcia Leonarda da Vinci • przedstawiciele renesansu: Michał Anioł i Erazm z Rotterdamu • zmiany w nauce i technice w okresie odrodzenia 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najślynniejsze postacie odrodzenia: Mikołaja Kopernika, Leonarda da Vinci, Michała Anioła i Galileusza • poprawnie posługuje się terminami: mecenas, renesans, odrodzenie, humanizm • określa, w którym państwie narodził się renesans • wymienia cechy charakterystyczne architektury renesansu 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Mikołaja Kopernika, Leonarda da Vinci, Galileusza, Giordana Bruna, Michała Anioła, Erazma z Rotterdamu, Jana Gutenberga • tłumaczy znaczenie wynaleźenia druku dla rozwoju renesansowej nauki • podaje przykłady dzieł artystów epoki odrodzenia • podaje przykłady inspiracji sztuką antyczną w architekturze i dziełach renesansowych artystów 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia sens stwierdzenia: „Człowiekiem jestem i nic, co ludzkie, nie jest mi obce” • podaje tytuły najślynniejszych dzieł włoskiego renesansu • wymienia najślynniejszych mecenasów włoskiego odrodzenia 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę uniwersytetów w rozwoju nauki w odrodzeniu • tłumaczy, na czym polegał mecenas • wskazuje podobieństwa oraz różnice pomiędzy sztuką średniowiecza i renesansu • charakteryzuje humanizm jako nowy nurt w filozofii i kulturze 	
<p>6. Nowe wyznania w Europie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kościół na początku XVI w. • przyczyny reformacji • główne nurty ruchu reformacyjnego i ich twórcy • anglikanizm – przyczyny i przebieg reformacji w Anglii • przebieg ruchu reformacyjnego – dysputy, prześladowania i wojny religijne 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenie i znaczenie roku 1517 • określa, kim był i czym zasłynął Marcin Luter i Jan Kalwin • prawidłowo stosuje pojęcia: odpust, protestantyzm 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia wydarzenia związane z latami: 1534 r., 1536 r., 1555 r. • podaje główne tezy głoszone przez Marcina Lutra i Jana Kalwina • poprawnie posługuje się terminami: symonia, nepotyzm, reformacja, luteranizm, kalwinizm, arianie • wymienia główne przyczyny i skutki reformacji • prezentuje główne nurty ruchu reformacyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie państwa, w których reformacja miała największy zasięg • przedstawia dokonania postaci: Marcina Lutra, Jana Kalwina, Henryka VIII • charakteryzuje wyznania protestanckie: luteranizm, kalwinizm, anglikanizm • przedstawia gospodarcze skutki ruchu reformacyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, kim byli arianie • omawia organizację kościołów protestanckich • tłumaczy znaczenie zasady „czuj kraj, tego religia” • określa jego dalekosięczne skutki • ocenia, jaki wpływ na rozpowszechnienie idei reformacji miało wynalezienie druku 	<ul style="list-style-type: none"> • dostrzega wpływ reformacji na umocnienie władzy państwowej w niektórych krajach protestanckich (np. Prusy Książęce, Szwecja)

7. Kонтрреформacja	<ul style="list-style-type: none"> • postanowienia soboru trydenckiego • cele i sposób działania jezuitów • zmiany w Kościele katolickim • wojna trzydziestoletnia 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok zwołania soboru trydenckiego – 1545 • wymienia podstawowe założenia kontrreformacji • wymienia przynajmniej dwie zmiany wprowadzone w Kościele katolickim w wyniku soboru trydenckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: inkwizycja, indeks ksiąg zakazanych, jezuita, nuncjusz, kongregacja • omawia główne zasady działalności zakonu jezuitów • porównuje wnętrze zboru protestanckiego z wystrojem Kościoła katolickiego • wymienia zmiany wprowadzone w Kościele katolickim w wyniku soboru trydenckiego • przedstawia przyczyny i skutki wojny trzydziestoletniej 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje sytuację w Kościele katolickim w XVI w. • wymienia zadania inkwizycji w walce z reformacją • wyjaśnia, w jakim celu sporządzono indeks ksiąg zakazanych • przedstawia postać Ignacego Loyoli 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia reformy wprowadzone w Kościele katolickim po soborze trydenckim • charakteryzuje ideologiczne założenia wystroju wewnątrz zboru protestanckiego i kościoła katolickiego • ocenia rolę jezuitów w walce z reformacją • omawia przyczyny, przebieg i skutki wojny trzydziestoletniej 	<ul style="list-style-type: none"> • zna pojęcie reforma katolicka, potrafi wyjaśnić różnicę pomiędzy pojęciami: kontrreformacja i reforma katolicka
Rozdział V: Rzeczpospolita w XVI wieku						
1. Początki demokracji szlacheckiej	<ul style="list-style-type: none"> • przywileje szlacheckie • ekonomiczne podstawy demokracji szlacheckiej • znaczenie konstytucji <i>Nihil novi</i> • instytucje demokracji szlacheckiej – sejm walny i sejmiki • reformy związane z ruchem egzekucyjnym 	<ul style="list-style-type: none"> • prawidłowo stosuje pojęcia: magnateria i szlachta średnia, sejm walny, sejmiki, poseł, przywilej • wyjaśnia, czym była egzekucja praw i dóbr • wymienia trzy stany sejmujące 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: szlachta zagrodowa, gołota, senat, instrukcje poselskie, izba poselska, marszałek, <i>veto</i>, hetman, ruch egzekucyjny, królewszczyzna • omawia najważniejsze przywileje szlacheckie • charakteryzuje różnorodność stanu szlacheckiego • przedstawia etapy kształtowania się ustroju demokracji szlacheckiej 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: konstytucje sejmowe, podskarbi, kanclerz, sejm walny • przedstawia genezę stanu szlacheckiego • wyjaśnia zasady działalności ruchu egzekucyjnego • przedstawia funkcjonowanie sejmu walnego • wyjaśnia, czym było wojsko kwarciane 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie przywilejów szlacheckich • omawia pozycję gospodarczą i polityczną szlachty polskiej w XVI w. • porównuje sytuację polityczną i majątkową średniej szlachty z pozycją gołoty • charakteryzuje przebieg obrad sejmiku szlacheckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje ustrój Rzeczypospolitej XVI w. do ustrojów innych krajów europejskich
Tajemnice sprzed wieków – Jak obradowano na sejmikach i	<ul style="list-style-type: none"> • znaczenie sejmików i sejmu walnego • przebieg obrad sejmików ziemskich 				<ul style="list-style-type: none"> • ocenia stosunek szlachty do udziału w sejmikach ziemskich i sejmie walnym 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia miejsca obrad sejmu oraz uzasadnia przyczynę określonej lokalizacji

sejmach?	<ul style="list-style-type: none"> uczestnictwo przedstawicieli sejmików w roli posłów na sejmie walnym miejsca zwoływania sejmów 				<ul style="list-style-type: none"> tłumaczy, dlaczego sejmiki odbywały się najczęściej w kościołach omawia sposób głosowania na posłów podczas obrad sejmiku ziemskiego przedstawia zastosowanie rugów poselskich 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego szlachta uważała, że ustrój Rzeczypospolitej jest doskonały
2. Rozwój gospodarczy Polski	<ul style="list-style-type: none"> zasady funkcjonowania folwarku pańszczyźnianego życie codzienne mieszkańców polskiej wsi w XVI–XVIII w. rola Gdańska w rozwoju gospodarczym Królestwa Polskiego w XVI w. zmiany w handlu europejskim w XVI w. 	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie posługuje się terminami: folwark, pańszczyzna wskazuje na mapie główne ośrodki handlowe na ziemiach polskich określa rolę Gdańska w rozwoju handlu morskiego 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia produkty eksportowane z Polski w XV– XVII w. podaje nazwy towarów importowanych do Polski w XV– XVII w. wyjaśnia znaczenie Gdańska dla wymiany towarowej między Polską a Europą Zachodnią omawia funkcjonowanie folwarku pańszczyźnianego 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przyczyny rozwoju folwarków pańszczyźnianych charakteryzuje pozycję gospodarczą Gdańska oraz jego mieszkańców w XVI–XVII w. 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia wpływ rozwoju gospodarczego Polski w XVI w. na poziom życia poszczególnych grup społecznych omawia propozycje reform społeczno-gospodarczych Jana z Ludziska oraz arian 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje drogi rozwoju Europy Wschodniej i Europy Zachodniej dostrzegając genezę współczesnych różnic w rozwoju gospodarczym Europy wschodniej i zachodniej w XVI w.
3. Czasy Zygmunta Starego	<ul style="list-style-type: none"> funkcjonowanie unii polsko-litewskiej w czasach Jagiellonów polityka dynastyczna Jagiellonów panowanie Zygmunta Starego przyczyny i znaczenie hołdu pruskiego 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie państwa, w których na przełomie XV i XVI w. władzę sprawowali Jagiellonowie lokalizuje na mapie kraje, z którymi Rzeczpospolita prowadziła wojny za panowania Zygmunta Starego podaje najważniejsze wydarzenia z wojny z Moskwą i z zakonem krzyżackim 	<ul style="list-style-type: none"> podaje wydarzenia związane z latami: 1515 r., 1525 r. charakteryzuje sytuację międzynarodową Polski za panowania Zygmunta Starego wyjaśnia przyczyny i przebieg ostatniego konfliktu zbrojnego z zakonem krzyżackim 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie ziemie utracone w XVI w. przez Wielkie Księstwo Litewskie na rzecz Moskwy wyjaśnia przyczyny podpisania porozumienia jagiellońsko-habsburskiego w Wiedniu przedstawia przyczyny, przebieg i skutki konfliktu z Moskwą 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia znaczenie hołdu pruskiego dla sytuacji międzynarodowej Polski ocenia wpływ rządów Zygmunta Starego na umocnienie międzynarodowej pozycji państwa polskiego 	<ul style="list-style-type: none"> dokonuje bilansu rządów Zygmunta Starego na szerokim tle sytuacji międzynarodowej

4. Rzeczpospolita Obojga Narodów	<ul style="list-style-type: none"> • panowanie Zygmunta Augusta • pierwsza wojna o Inflanty i jej następstwa • początki polskiej floty • unia polsko-litewska w Lublinie • powstanie Rzeczypospolitej Obojga Narodów • skutki unii lubelskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: unia realna i unia personalna • wymienia postanowienia unii lubelskiej • lokalizuje na mapie tereny Wielkiego Księstwa Litewskiego i ziemie Korony 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenia związane z latami: 1563–1570, 1569, 1572 • wyjaśnia przyczyny i skutki zawarcia unii w Lublinie • wskazuje na mapie Carstwo Rosyjskie, ziemie włączone na mocy unii lubelskiej do Korony 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny i skutki wojny o Inflanty • określa konsekwencje zawarcia unii lubelskiej • przedstawia stanowisko zwolenników unii realnej Polski i Litwy • podaje argumenty przeciwników zawarcia unii polsko-litewskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje ustrój, podział administracyjny, obszar oraz zróżnicowanie narodowościowe i religijne Rzeczypospolitej Obojga Narodów • ocenia panowanie Zygmunta Augusta 	
5. Kultura polskiego odrodzenia	<ul style="list-style-type: none"> • wpływ sytuacji gospodarczej na rozwój polskiej kultury i sztuki w XVI w. • oddziaływanie włoskiego renesansu na rozwój odrodzenia na terenach Rzeczypospolitej • najwybitniejsze polskie dzieła renesansowe 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Mikołaja Reja, Jana Kochanowskiego, Andrzeja Frycza-Modrzewskiego, Mikołaja Kopernika • podaje główne cechy kultury polskiego odrodzenia 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Macieja z Miechowa, Marcina Kromera, Jana Kochanowskiego, Mikołaja Reja, Szymona Szymonowica, Andrzeja Frycza Modrzewskiego • uzasadnia, dlaczego XVI w. w Polsce nazywa się złotym wiekiem • wskazuje wpływy włoskiego renesansu na kulturę polską • wymienia przykładowe dzieła sztuki renesansowej w Polsce oraz w swoim regionie 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przedstawicieli polskiego renesansu i omawia ich największe osiągnięcia • omawia cechy architektury renesansu na przykładzie zabytków w Polsce • charakteryzuje literaturę polskiego odrodzenia i jej znaczenie dla rozwoju języka polskiego • omawia rozwój szkolnictwa w czasach odrodzenia 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, w jaki sposób działalność królowej Bony przyczyniła się do rozwoju polskiej gospodarki i kultury • tłumaczy znaczenie ogłoszenia teorii heliocentrycznej Mikołaja Kopernika i porównuje ją z systemem geocentrycznym • wskazuje renesansowe elementy krakowskiego Wawelu • wymienia kolekcję arrasów Zygmunta Augusta jako przykład sztuki renesansowej 	
Tajemnice sprzed wieków – Gdzie pochowano Mikołaja Kopernika?	<ul style="list-style-type: none"> • badania historyków i archeologów • odkrycie krypty w katedrze we Fromborku w 2005 r. • znalezienie miejsca pochówku Mikołaja Kopernika 				<ul style="list-style-type: none"> • wymienia hipotezy dotyczące miejsca pochówku Mikołaja Kopernika • tłumaczy, dlaczego podczas II wojny światowej Niemcy interesowali się poszukiwaniami grobu Mikołaja Kopernika • wyjaśnia udział 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zasady współpracy historyków, archeologów, kryminologów i genetyków podczas poszukiwań grobu Mikołaja Kopernika

					bibliologów w potwierdzeniu tożsamości Mikołaja Kopernika	
6. Kraj wielu wyznań	<ul style="list-style-type: none"> wieloreligijna tradycja państwa Jagiellonów rozwój protestantyzmu w Rzeczypospolitej Obojga Narodów szkolnictwo protestanckie w Polsce bracia polscy i zasady ich wiary realizacja uchwał soboru trydenckiego w Rzeczypospolitej działalność Piotra Skargi unia brzeska i jej skutki konfederacja warszawska i jej znaczenie terytorialne rozmieszczenie grup wyznaniowych w Rzeczypospolitej 	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie posługuje się terminami: bracia polscy, konfederacja, grekokatolicy wyjaśnia, kim byli arianie 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia wydarzenia związane z latami: 1570 r., 1573 r., przedstawia dokonania postaci: Jana Łaskiego, Faustyna Socyna, Piotra Skargi, Stanisława Hozjusza wskazuje tereny zamieszkałe przez katolików, prawosławnych, luteran, kalwinistów i arian 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia wydarzenia związane z latami: 1596 r., 1602 r. charakteryzuje rozwój kontrreformacji w Polsce przedstawia postanowienia ugody sandomierskiej i konfederacji warszawskiej ocenia znaczenie konfederacji warszawskiej dla sytuacji protestantów w Rzeczypospolitej 	<ul style="list-style-type: none"> tłumaczy, w jaki sposób reformacja wpłynęła na rozwój kultury polskiej omawia wkład arian w rozwój nauki i szkolnictwa porównuje przebieg reformacji i kontrreformacji w Europie Zachodniej z działalnością tych ruchów na ziemiach polskich wyjaśnia, dlaczego poglądy braci polskich zostały uznane za zbyt radykalne i były zwalczane przez przedstawicieli innych wyznań 	
7. Pierwsi królowie elekcijni	<ul style="list-style-type: none"> przebieg i skutki pierwszego bezkrólewia elekcja i ucieczka Henryka Walezego okoliczności wyboru na króla Stefana Batorego wojna o Inflanty 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia wydarzenia związane z latami: 1572 r., 1573 r. poprawnie posługuje się terminami: konfederacja, interreks, sejm elekcyjny, sejm koronacyjny, artykuły henrykowski 	<ul style="list-style-type: none"> podaje wydarzenia związane z latami: 1575 r., 1577 r., 1582 r. poprawnie posługuje się terminami: sejm konwokacyjny piechota wybraniecka, <i>pacta conventa</i> przedstawia dokonania postaci: Jakuba Uchańskiego, Henryka 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia pierwszych królów elekcyjnych i charakteryzuje ich panowanie omawia główne założenia artykułów henrykowskich oraz dokumentu <i>pacta conventa</i> przedstawia znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia rolę Jana Zamoyskiego w elekcji Stefana Batorego na króla Polski określa wpływ pierwszych wolnych elekcji na ukształtowanie ustroju Rzeczypospolitej charakteryzuje przebieg i skutki wojny polsko-moskiewskiej o Inflanty 	

			<p>Walezego, Anny Jagiellonki, Stefana Batorego, Jana Zamoyskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie: Inflanty, Połock, Psków, Smoleńsk • omawia okoliczności pierwszych wolnych elekcji 	<p>bezkrolewia po śmierci Zygmunta Augusta</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia panowanie Stefana Batorego 	
Rozdział VI: Wiek wojen						
<p>1. Angielska monarchia parlamentarna</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rządy Tudorów w Anglii • przyczyny konfliktu między angielskim królem a parlamentem • przebieg i skutki wojny domowej w Anglii • rola Olivera Cromwella w polityce republiki angielskiej • podbój Irlandii, uzależnienie Szkocji i powstanie Wielkiej Brytanii 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: gentry, purytanie, rojaliści, restauracja monarchii • podaje co najmniej jedną przyczynę wojny domowej w Anglii • rozumie pojęcie monarchii parlamentarnej 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia wydarzenia związane z latami: 1649 r., 1660 r., 1679 r. • przedstawia dokonania postaci: Henryka VIII, Elżbiety I, Karola I, Olivera Cromwella, Karola II Stuarta, Wilhelma Orańskiego • charakteryzuje ustrój monarchii parlamentarnej 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok uchwalenia Aktu Nawigacyjnego – 1651 • podaje przyczyny konfliktu króla Karola I z parlamentem • wymienia przedstawicieli zasiadających w angielskiej Izbie Gmin oraz w Izbie Lordów • omawia przyczyny wojny domowej w Anglii 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia dokonania Olivera Cromwella dla ukształtowania się monarchii parlamentarnej w Anglii • wyjaśnia, kim byli ojcowie pielgrzymi i podaje, jakie święto upamiętnia ich przybycie do Ameryki • określa skutki uchwalenia Aktu nawigacyjnego • przedstawia kolejne etapy kształtowania się angielskiej monarchii parlamentarnej 	
<p>2. Monarchia absolutna we Francji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wojna trzydziestoletnia • rola kardynała Richelieu w kształtowaniu monarchii absolutnej we Francji • ustrój monarchii absolutnej na przykładzie państwa pod panowaniem Ludwika XIV • merkantylizm i jego 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: monarchia absolutna, merkantylizm • definiuje pojęcie monarchii absolutnej • wymienia co najmniej jedną cechę gospodarki merkantylistycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania co najmniej trzech z wymienionych postaci: Ludwika XIV, Armanda Richelieu, Jeana Baptiste'a Colberta, Moliere'a, Pierre'a Corneille'a, Jeana Baptiste'a Racine'a • omawia rządy absolutne na przykładzie panowania Ludwika XIV 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia działania kardynała Richelieu, które doprowadziły do stworzenia we Francji monarchii absolutnej • określa stosunek Ludwika XIV do innowierców • wyjaśnia, jaką rolę w walce z opozycją wobec rządów króla pełniła Bastylia • podaje zasady 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rozwój gospodarczy we Francji • porównuje monarchię absolutną z monarchią parlamentarną • charakteryzuje rozwój kultury i sztuki za panowania Ludwika XIV 	

	<p>znaczenie dla gospodarki Francji</p> <ul style="list-style-type: none"> wpływ władzy absolutnej na rozwój nauki, kultury i architektury 		<ul style="list-style-type: none"> podaje przykładowe osiągnięcia kultury i sztuki francuskiej XVII w. 	<p>funkcjonowania merkantylizmu</p>		
3. Początki rządów Wazów	<ul style="list-style-type: none"> panowanie Zygmunta III Wazy polityka wewnętrzna i zagraniczna wojny polsko-szwedzkie w pierwszej połowie XVII w. rola husarii w wojnach w XVII w. 	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie posługuje się terminami: rokosz, husaria podaje co najmniej jedną przyczynę konfliktu Zygmunta III ze szlachtą wymienia przynajmniej jedną przyczynę i jeden skutek wojen polsko-szwedzkich 	<ul style="list-style-type: none"> podaje wydarzenia związane z datą: 1605 r., 1627 r., 1629 r. przedstawia dokonania postaci: Zygmunta III Wazy, Mikołaja Zebrzydowskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Stanisława Koniecpolskiego wskazuje na mapie tereny, na których toczyły się walki w czasie wojen polsko-szwedzkich 	<ul style="list-style-type: none"> omawia okoliczności wyboru Zygmunta III Wazy na króla Polski wskazuje pokrewieństwo Zygmunta III Wazy z Jagiellonami wymienia przyczyny i skutki wojen polsko-szwedzkich 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia politykę zagraniczną i wewnętrzną Zygmunta III Wazy przedstawia sytuację innowierców oraz wpływ jezuitów w państwie rządzonej przez Zygmunta III Wazę opisuje uzbrojenie husarii 	
4. Konflikt z Rosją i Turcją	<ul style="list-style-type: none"> walki o tron w Rosji wojna z Rosją sytuacja na Zaporozu i Kozaczyźnie wojny z Turcją 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia co najmniej po jednej przyczynie wojen prowadzonych w pierwszej połowie XVII w. z Rosją i Turcją poprawnie posługuje się terminami: dymitriady, Kozacy, kozaczyzna wyjaśnia wydarzenia związane z latami: 1610 r., 1620 r. 	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie posługuje się terminami: Dzikie Pola, porohy, Zaporozie, ataman, siecz wyjaśnia wydarzenia związane z latami: 1612 r., 1634 r. przedstawia dokonania postaci: Borysa Godunowa, Wasyla Szujskiego, Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza omawia sytuację Kozaków zamieszkujących Zaporozie wskazuje na mapie Smoleńsk, Moskwę, 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje przebieg i skutki walk o tron moskiewski w XVII w. omawia przyczyny oraz przebieg wojen z Turcją w pierwszej połowie XVII w. wymienia korzyści i zagrożenia wynikające z powstania kozaczyzny 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje rolę hetmanów Stanisława Żółkiewskiego i Jana Karola Chodkiewicza w bitwach pod Kłuszynem, Cecorą i Chocimiem przedstawia sytuację militarną Rzeczypospolitej w pierwszej połowie XVII w. 	

			Zaporoże			
5. Powstanie kozackie	<ul style="list-style-type: none"> • pozycja Kozaków w Rzeczypospolitej • powstanie Chmielnickiego • interwencja rosyjska na Ukrainie • skutki wojny domowej na Ukrainie 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia co najmniej jedną przyczynę powstania kozackiego • wskazuje na mapie zasięg powstania Chmielnickiego • wie, kim był i czym zasłynął Bohdan Chmielnicki 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia wydarzenia związane z latami: 1648 r., 1651 r., 1667 r., 1686 r. • przedstawia dokonania postaci: Władysława IV, Jana Kazimierza, Bohdana Chmielnickiego, Tuhajbeja, Jeremiego Wiśniowieckiego • omawia pozycję społeczną i polityczną Kozaków w Rzeczypospolitej • przedstawia skutki powstania Chmielnickiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia wydarzenia związane z latami: 1654 r., 1658 r. • charakteryzuje sytuację Kozaków na Ukrainie • podaje przyczyny, przebieg i skutki wybuchu powstań kozackich na Ukrainie • wymienia postanowienia rozejmu zawartego w Hadziaczu • wskazuje na mapie ziemie przyłączone do Rosji na mocy pokoju wieczystego z 1686 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę Tatarów w wojnie Kozaków z wojskiem polskim • przedstawia zróżnicowanie religijne i działalność jezuitów na Ukrainie • porównuje uzbrojenie wojska zaporoskiego z wyposażeniem husarii 	
6. Potop szwedzki	<ul style="list-style-type: none"> • przyczyny i przebieg potopu szwedzkiego • przyczyny zwycięstw Szwedów • wojna partyzancka • śluby lwowskie Jana Kazimierza • uniezależnienie Prus • pokój w Oliwie 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenia związane z latami: 1655 r., 1656 r., 1660 r. • wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew potopu szwedzkiego 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Karola Gustawa, Hieronima Radziejowskiego, Janusza Radziwiłła, Augustyna Kordeckiego, Stefana Czarnieckiego, Jerzego Rakoczego • wymienia przyczyny i skutki najazdu Szwedów na Polskę 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia okoliczności najazdu Szwedów na Polskę • omawia kolejne etapy potopu szwedzkiego • wyjaśnia znaczenie podpisania traktatów welawsko-bydgoskich 	<ul style="list-style-type: none"> • określa znaczenie ataku Szwedów na klasztor jasnogórski dla przebiegu wojny polsko-szwedzkiej • ocenia postawę króla Jana Kazimierza podczas konfliktu polsko-szwedzkiego 	
7. Kryzys Rzeczypospolitej	<ul style="list-style-type: none"> • konflikt polsko-turecki w drugiej połowie XVII w. • wojna domowa w Rzeczypospolitej • panowanie Jana III Sobieskiego • odsiecz wiedeńska 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenia związane z latami: 1673 r., 1683 r., 1699 r. • poprawnie posługuje się terminami: abdykować, Święta Liga, <i>liberum veto</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Jerzego Lubomirskiego, Michała Korybuta Wiśniowieckiego, Jana Sobieskiego, Marii Kazimiery, Władysława Sycińskiego • lokalizuje na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje politykę dynastyczną Jana Kazimierza i wskazuje przyczyny jego abdykacji • omawia przebieg bitwy pod Chocimiem w 1673 r. • przedstawia przyczyny, przebieg i skutki 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje okoliczności elekcji Jana III Sobieskiego • wyjaśnia, na czym polegał kryzys Rzeczypospolitej w drugiej połowie XVII w. • ocenia znaczenie 	

	<ul style="list-style-type: none"> • kryzys ustroju Rzeczypospolitej • wygnanie arian 		<p>miejsca bitew w czasie wojen Polski z Turcją</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje przyczyny wojny z Turcją w drugiej połowie XVII w. • omawia znaczenie bitwy pod Wiedniem z 1683 r. 	odsieczy wiedeńskiej	zastosowania <i>liberum veto</i> w celu zerwania sejmu	
Tajemnice sprzed wieków – Kto zwyciężył pod Wiedniem?	<ul style="list-style-type: none"> • spory historyków dotyczące odsieczy wiedeńskiej • przygotowania do wyprawy wojska polskiego pod Wiedeń • przebieg bitwy z armią turecką • Jan III Sobieski zwycięzcą pod Wiedniem • echa sukcesu wojsk Jana III Sobieskiego w Europie 				<ul style="list-style-type: none"> • wymienia dowódców biorących udział w bitwie z Turkami • wyjaśnia przyczyny niezadowolenia cesarza Austrii z triumfu Jana III Sobieskiego • omawia przygotowania armii polskiej do wyprawy pod Wiedeń 	
8. Kultura baroku i sarmatyzmu	<ul style="list-style-type: none"> • idee kultury barokowej • wzorce architektury epoki baroku – kościół II Gesú i pałac w Wersalu • wybitni twórcy literatury baroku • dzieła sztuki barokowej w Polsce • porównanie kultury i sztuki barokowej w Polsce do kultury i sztuki barokowej na zachodzie Europy • sarmatyzm 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: barok, makaronizmy, portret trumienny, sarmatyzm • omawia cechy charakterystyczne dla architektury epoki baroku 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania co najmniej pięciu z wymienionych postaci: Jana Sebastiana Bacha, Jerzego Fryderyka Haendla, Antonia Vivaldiego, Mikołaja Sepa Szarzyńskiego, Jana Andrzeja Morsztyna, Jana Chryzostoma Paska, Wespazjana Kochanowskiego, Wacława Potockiego • wskazuje kościół II Gesú i Wersal jako wzorcowe budowle w stylu barokowym 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy charakterystyczne rzeźby barokowej • omawia tematykę dominującą w malarstwie i rzeźbie epoki baroku • charakteryzuje polską literaturę barokową 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje związek sztuki barokowej z kontrreformacją • przedstawia cechy charakterystyczne kultury sarmackiej • opisuje typowy strój polskiej szlachty z XVII w. 	

			<ul style="list-style-type: none"> • omawia cechy charakterystyczne sztuki barokowej w Polsce (z uwzględnieniem swojego regionu) 			
--	--	--	---	--	--	--

**Roczny plan pracy z historii dla klasy III gimnazjum do programu nauczania „Śladami przeszłości”
Wymagania na poszczególne oceny**

Temat lekcji	Zagadnienia, materiał nauczania	Wymagania na poszczególne oceny
--------------	---------------------------------	---------------------------------

		dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Rozdział I: Europa i Polska w czasach oświecenia						
1. Oświecenie w Europie	<ul style="list-style-type: none"> • odkrycia naukowe epoki oświecenia • główne idee oświeceniowe • powstanie wolnomularstwa • sztuka XVIII w. 	<p>poprawnie posługuje się terminami: oświecenie, racjonalizm</p> <p>właściwie określa ramy czasowe oświecenia</p> <p>wymienia najwybitniejszych przedstawicieli epoki: Newtona, Woltera</p> <p>wyjaśnia zastosowanie maszyny parowej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: oświecenie, empiryzm, racjonalizm, deizm, ateizm, klasycyzm, encyklopedyści • przedstawia dokonania postaci: Izaaka Newtona, Karola Monteskiusza, Woltera, Jamesa Watta • charakteryzuje zasadę trójpodziału władzy sformułowaną przez Monteskiusza • omawia hasła równości społecznej głoszone przez Jeana-Jacques'a Rousseau • wymienia idee oświecenia i rozpoznaje ich wpływ na naukę, literaturę, filozofię, architekturę i sztukę 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Karola Linneusza, Benjamina Franklina, Denisa Diderota • omawia znaczenie odkryć epoki oświecenia • wymienia najważniejsze wynalazki XVIII w. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Edmunda Cartwrighta, Johna Kaya, Denisa Diderota • porównuje klasycyzm z innymi kierunkami artystycznymi • charakteryzuje styl rokoko 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje wpływ epoki oświecenia na kształtowanie się modeli ustrojowych XIX w. • omawia rolę masonerii
2. Nowe potęgi europejskie	<ul style="list-style-type: none"> • przemiany w Rosji pod koniec XVII w. i w XVIII w. • rozwój Prus w XVIII w. • reformy w monarchii austriackiej w XVIII w. 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok ogłoszenia Prus królestwem –1701 r. • poprawnie posługuje się terminem absolutyzm oświecony • wskazuje na mapie Rosję, Prusy i Austrię 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: junkrzy, wojna północna • wymienia najważniejsze reformy przeprowadzone w Rosji, Prusach i Austrii 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny i skutki reform przeprowadzonych w Rosji, Prusach i Austrii • ocenia znaczenie przeprowadzonych reform dla układu sił w Europie XVIII w. • podaje lata wydarzeń: 1689 r. – początek samodzielnych rządów Piotra I, 1756–1763 – wojna siedmioletnia 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje rozwój terytorialny Rosji, Prus i monarchii austriackiej • porównuje reformy oświeceniowe wprowadzone w Prusach, Rosji i Austrii 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje wpływ ideologii oświecenia na powstanie państw absolutyzmu oświeconego
3. Rzeczpospolita za panowania Wettinów	<ul style="list-style-type: none"> • polsko-saska unia personalna • wojna północna i jej skutki • rządy Augusta III • skutki unii polsko-saskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: wojna północna, Sejm Niemy • podaje lata wydarzeń: 1697 r. – koronacja Augusta II Mocnego, 1763 r. – śmierć Augusta III Sasa • przedstawia dokonania Stanisława Leszczyńskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1699 r. – pokój w Karłowicach, 1717 r. – Sejm Niemy • przedstawia dokonania postaci: Augusta II Mocnego, Augusta III Sasa • charakteryzuje skutki wojny północnej dla Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: konfederacja warszawska, konfederacja sandomierska, Order Orła Białego • podaje lata wydarzeń: 1704–1709 i 1733–1736 – panowanie Stanisława Leszczyńskiego, 1709 r. – 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje politykę wewnętrzną i zewnętrzną Wettinów • szczegółowo omawia znaczenie oraz skutki wojny północnej • przy pomocy mapy wyjaśnia zmiany położenia 	<ul style="list-style-type: none"> • dokonuje samodzielnej oceny znaczenia i następstw rządów Wettinów w Rzeczypospolitej • charakteryzuje przyczyny wzrostu nietolerancji

			<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie zasięg terytorialny Rzeczypospolitej za panowania Sasów • wyjaśnia zmiany położenia międzynarodowego Rzeczypospolitej w XVIII w. 	<ul style="list-style-type: none"> • bitwa pod Połtawą, 1721 r. – pokój w Nystad, 1736 r. – sejm pacyfikacyjny • wyjaśnia okoliczności elekcji Augusta II Mocnego • opisuje przebieg wojny północnej • wymienia przyczyny i przejawy kryzysu państwa polskiego w czasach saskich 	<ul style="list-style-type: none"> • międzynarodowego Rzeczypospolitej w XVIII w. na tle sytuacji międzynarodowej • analizuje politykę wewnętrzną i zewnętrzną Wettinów 	<ul style="list-style-type: none"> • religijnej w Polsce
4. Ostatni król elekcyjny	<ul style="list-style-type: none"> • elekcja Stanisława Augusta Poniatowskiego • początek rządów Stanisława Augusta Poniatowskiego • konfederacja barska • pierwszy rozbiór Rzeczypospolitej 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: konfederacja barska, sejm rozbiorowy • podaje rok pierwszego rozbioru Polski – 1772 r. • wymienia przyczyny i skutki pierwszego rozbioru 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Familia, Rada Nieustająca • podaje rok koronacji Stanisława Augusta Poniatowskiego – 1764 r. • omawia okoliczności elekcji Stanisława Augusta Poniatowskiego • przedstawia rolę postaci: Tadeusza Rejtana, Mikołaja Repnina • wskazuje na mapie zmiany terytorialne po pierwszym rozbiorze Polski • wymienia przyczyny i skutki pierwszego rozbioru 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: konfederacja słucka, toruńska, radomska, prawa kardynalne, ryngraf, innowierca • podaje rok zawiązania konfederacji barskiej – 1768 r. • omawia reformy sejmu konwokacyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rolę postaci: Maurycego Beniowskiego, Kajetana Sołtyka, Józefa Andrzeja Załuskiego, Wacława Rzewuskiego, Józefa Pułaskiego, Michała Krasińskiego oraz ocenia ich wpływ na dzieje Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie ocenia działalność króla w latach 1764–1772
5. Tajemnice sprzed wieków – Co przedstawia „Kołacz królewski”?	<ul style="list-style-type: none"> • reakcje mieszkańców Europy wobec rozbioru Rzeczypospolitej • rycina „Kołacz królewski” • kopie i interpretacje rysunku przedstawiającego rozbiór Polski 			<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje stanowisko państw europejskich wobec pierwszego rozbioru Polski • wyjaśnia, dlaczego pierwszy rozbiór Polski naruszył równowagę sił w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje rycinę Noela Le Mire’a „Kołacz królewski” i Johannesa Nilsona „Położenie Królestwa Polskiego w roku 1773” • tłumaczy genezę porównania pierwszego rozbioru Polski do królewskiego ciasta 	<ul style="list-style-type: none"> • określa cel powstawania kolejnych, naśladowczych wersji „Kołacza królewskiego” • wyjaśnia propagandową rolę rycin oraz działania państw zaborczych, mające na celu zafałszowanie prawdy historycznej
6. Oświecenie w Rzeczypospolitej	<ul style="list-style-type: none"> • ożywienie gospodarcze i kulturalne 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Szkoła Rycerska, Komisja 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Collegium Nobilium, Towarzystwo do 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1740 r. – utworzenie Collegium Nobilium, 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Antoniego Tyzenhousa, Andrzeja 	<ul style="list-style-type: none"> • w oparciu o mapę szeroko charakteryzuje

	<ul style="list-style-type: none"> • początki oświecenia • rozwój szkolnictwa • literatura i sztuka 	<p>Edukacji Narodowej</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Stanisława Staszica, Hugona Kołłątaja 	<p>Ksiąg Elementarnych, oświecenie stanisławowskie</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Stanisława Konarskiego, Stanisława Leszczyńskiego, Ignacego Krasickiego, Bernarda Bellotta zwanego Canalettem, Dominika Merliniego • podaje lata wydarzeń: 1765 r. – utworzenie Szkoły Rycerskiej, 1773 r. – powołanie Komisji Edukacji Narodowej • charakteryzuje projekty reform ustrojowych Stanisława Konarskiego i Stanisława Leszczyńskiego • dostrzega przejawy ożywienia w gospodarce i kulturze czasów saskich 	<p>1747 r. – otwarcie Biblioteki Załuskich</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Biblioteka Załuskich, Operalnia • ocenia wkład Stanisława Augusta w rozwój polskiego oświecenia 	<p>Zamoyskiego, Adama Naruszewicza, Wojciecha Bogusławskiego, Franciszka Zabłockiego, Juliana Ursyna Niemcewicza, Marcella Bacciarellego</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia reformy w szkolnictwie w Rzeczypospolitej w XVIII w. 	<p>i porównuje rozwój oświaty i gospodarki na ziemiach polskich</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia przykłady sztuki klasycyzmu z uwzględnieniem własnego regionu
7. Tajemnice sprzed wieków – Jaka Warszawę namalował Canaletto?	<ul style="list-style-type: none"> • początki kariery Bernarda Bellotta oraz jego działalność w Warszawie • burzliwe losy dzieł Canaletta 			<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje postać Bernarda Belotta • omawia znaczenie dzieł Canaletta dla kultury polskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ włoskiego malarza na rozwój polskiego oświecenia 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia losy obrazów Canaletta w czasach powstań narodowych i II wojny światowej • wyjaśnia rolę dzieł Canaletta w procesie odbudowy Warszawy po II wojnie światowej

Rozdział II: Czas wielkich zmian

1. Powstanie Stanów Zjednoczonych	<ul style="list-style-type: none"> • Anglicy w Ameryce Północnej • przyczyny konfliktu • wojna o niepodległość • Polacy w walce o niepodległość USA • budowa nowego państwa – Stanów Zjednoczonych 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 4 lipca 1776 r. – ogłoszenie niepodległości Stanów Zjednoczonych Ameryki, 17 września 1787 r. – uchwalenie konstytucji Stanów Zjednoczonych • poprawnie posługuje się terminami: ustawa stemplowa, „bostońskie 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: ustawa stemplowa, „bostońskie picie herbaty”, Kongres Kontynentalny, stany • przedstawia dokonania postaci: Jerzego Waszyngtona, Tadeusza Kościuszki, Kazimierza Pułaskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1777 r. – bitwa pod Saratogą, 1781 r. – bitwa pod Yorktown, 1783 r. – zawarcie pokoju w Paryżu • przedstawia dokonania postaci: Thomasa Jeffersona, Benjamina Franklina i Johna Adamsa 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje sytuację kolonii angielskich w Ameryce Północnej w XVIII w. • charakteryzuje przebieg wojny o niepodległość USA • ocenia zasługi Jerzego Waszyngtona dla uzyskania niepodległości 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia konsekwencje powstania Stanów Zjednoczonych dla sytuacji międzynarodowej
-----------------------------------	--	---	---	---	---	---

	Ameryki	<p>picie herbaty”</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia przytoczone w Deklaracji niepodległości niezwykłe prawa przysługujące wszystkim obywatelom ocenia wkład Polaków w walkę o niepodległość Stanów Zjednoczonych 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia oświeceniowy charakter Deklaracji niepodległości Stanów Zjednoczonych omawia przyczyny i skutki wojny o niepodległość USA uzasadnia oświeceniowy charakter Deklaracji niepodległości Stanów Zjednoczonych wyjaśnia zasady funkcjonowania federacji 		<p>Stanów Zjednoczonych</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew wojny o niepodległość USA 	
2. Tajemnice sprzed wieków – Jak rozpoczęła się rewolucja amerykańska?	<ul style="list-style-type: none"> zatonienie ładunku herbaty w Bostonie restrykcje brytyjskie przyczyny wojny o niepodległość symbolika flagi USA 			<ul style="list-style-type: none"> opisuje wydarzenia związane z zatopieniem ładunku herbaty w Bostonie wyjaśnia symboliczne znaczenie „bostońskiego picia herbaty” dla rozpoczęcia wojny o niepodległość Stanów Zjednoczonych 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przyczyny wojny o niepodległość USA charakteryzuje politykę Wielkiej Brytanii stosowaną wobec kolonii 	<ul style="list-style-type: none"> określa znaczenie symboliki flagi amerykańskiej
3. Rewolucja francuska	<ul style="list-style-type: none"> przyczyny kryzysu we Francji w XVIII w. społeczeństwo francuskie wybuch rewolucji reformy Konstytuanty Deklaracja praw człowieka i obywatela i jej idee 	<ul style="list-style-type: none"> podaje lata wydarzeń: 1789 r. – wybuch Wielkiej Rewolucji Francuskiej, 1791 r. – uchwalenie konstytucji francuskiej wymienia główne przyczyny rewolucji opisuje najważniejsze zasady ideowe rewolucji francuskiej zawarte w Deklaracji praw człowieka i obywatela 	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie posługuje się terminami: Zgromadzenie Narodowe, Stany Generalne, Zgromadzenie Konstytucyjne, Konstytuanta, Deklaracja praw człowieka i obywatela, monarchia konstytucyjna charakteryzuje problemy społeczne Francji przed wybuchem rewolucji francuskiej wymienia główne przyczyny rewolucji opisuje najważniejsze zasady ideowe rewolucji francuskiej zawarte w Deklaracji praw człowieka i obywatela 	<ul style="list-style-type: none"> podaje daty wydarzeń: 14 lipca 1789 r. – zdobycie Bastylii, 21 stycznia 1793 r. – egzekucja Ludwika XVI 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia reformy przeprowadzone przez Konstytuantę ocenia postawę króla Ludwika XVI 	<ul style="list-style-type: none"> szeroko omawia wpływ idei oświecenia na treść Deklaracji praw człowieka i obywatela porównuje treść Deklaracji praw człowieka i obywatela z Deklaracją niepodległości Stanów Zjednoczonych

3. Republika francuska	<ul style="list-style-type: none"> • obalenie monarchii • Konwent Narodowy • ogłoszenie Francji republiką • terror rewolucyjny • przewrót thermidoriański 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: żyrondyści, jakobini, gilotyna 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Konwent Narodowy, Trybunał Rewolucyjny, dyktatoriat • wymienia i ocenia skutki Wielkiej Rewolucji Francuskiej • wskazuje charakterystyczne cechy dyktatury jakobińskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 20 września 1792 r. – bitwa pod Valmy, 27 lipca 1794 r. (9 thermidora roku II) – przewrót thermidoriański • poprawnie posługuje się terminami: rojaliści, przewrót thermidoriański 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Jeana-Paula Marata, Georges’a Dantona, Jacques’a Pierre’a Brissota • charakteryzuje ugrupowania polityczne Konwentu Narodowego • omawia etapy rewolucji francuskiej • wskazuje na mapie tereny przyłączone do Francji w okresie republiki oraz obszary objęte działaniami kontrewolucyjnymi 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ rewolucji francuskiej na dzieje Europy
4. Sejm Wielki	<ul style="list-style-type: none"> • początek obrad Sejmu Wielkiego • stronnictwa Sejmu Czteroletniego • reformy Sejmu Wielkiego • wojna w obronie Konstytucji 3 maja • drugi rozbiór Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Sejm Wielki, konfederacja targowicka, drugi rozbiór Polski • podaje lata wydarzeń: 1791 r. – uchwalenie Konstytucji 3 maja, 1793 r. – drugi rozbiór Polski • wymienia reformy Sejmu Wielkiego • omawia postanowienia Konstytucji 3 maja 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: ustawa o sejmikach, ustawa o miastach królewskich • podaje lata wydarzeń: 1788–1792 – obrady Sejmu Wielkiego • przedstawia dokonania postaci: Stanisława Małachowskiego, Stanisława Augusta Poniatowskiego, Hugona Kołłątaja • wyjaśnia okoliczności zawiązania konfederacji targowickiej i ocenia jej następstwa • wskazuje na mapie zmiany terytorialne po drugim rozbiórze Rzeczypospolitej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Jana Dekerta, księcia Józefa Poniatowskiego, Tadeusza Kościuszki • charakteryzuje stronnictwa Sejmu Wielkiego • określa przyczyny i skutki wojny z Rosją z 1792 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie reform Sejmu Czteroletniego • wymienia najważniejsze bitwy wojny w obronie Konstytucji 3 maja: pod Dubienką i Zieleńcami • wskazuje na mapie Targowicę, Zieleńce i Dubienkę 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę tradycji związanej z Orderem Virtuti Militari • wskazuje elementy ideologii oświecenia, które znalazły swoje odbicie w Konstytucji 3 maja
5. Upadek Rzeczypospolitej	<ul style="list-style-type: none"> • wybuch powstania kościuszkowskiego • pierwsze sukcesy powstańców • Uniwersał połaniecki 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 24 marca 1794 r. – wybuch powstania kościuszkowskiego, 1795 r. – trzeci rozbiór 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminem <i>Uniwersał połaniecki</i> • przedstawia dokonania postaci: Tadeusza Kościuszki, 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia przebieg powstania kościuszkowskiego • wymienia przyczyny klęski insurekcji kościuszkowskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia rolę wydania przez Tadeusza Kościuszkę Uniwersału połanieckiego • omawia wpływ bitew 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie wewnętrznych i zewnętrznych przyczyn upadku Rzeczypospolitej

	<ul style="list-style-type: none"> • upadek powstania kościuszkowskiego • trzeci rozbiór Polski 	<p>Rzeczypospolitej</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: naczelnik, insurekcja, • wymienia cele i następstwa powstania kościuszkowskiego 	<p>Jana Kilińskiego i Jakuba Jasińskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie zmiany terytorialne po trzecim rozbiorze • rozróżnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej 		<p>pod Raclawicami, Szczekocinami i Maciejowicami dla przebiegu powstania kościuszkowskiego</p>	
6. Pierwsze konstytucje	<ul style="list-style-type: none"> • znaczenie terminu <i>konstytucja</i> • konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej • Konstytucja 3 maja • konstytucja francuska 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 1787 r. – uchwalenie konstytucji USA, 1791 r. – Konstytucja 3 maja, 3 września 1791 r. – konstytucja francuska • poprawnie posługuje się terminami: konstytucja, ustawa zasadnicza, monarchia konstytucyjna • omawia postanowienia Konstytucji 3 maja 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Karola Ludwika Monteskiusza, Benjamina Franklina • wymienia główne instytucje ustrojowe Stanów Zjednoczonych • wyjaśnia, w jaki sposób konstytucja amerykańska realizowała w praktyce zasadę trójpodziału władzy • określa prawa, które gwarantowała obywatelom konstytucja francuska 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia Hugona Kołłątaja i Scypiona Piatollego jako głównych autorów tekstu Konstytucji 3 maja 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia oświeceniowy charakter konstytucji amerykańskiej, francuskiej i Konstytucji 3 maja • ocenia znaczenie Konstytucji 3 maja dla dziejów Polski 	
Rozdział III: Europa od Napoleona do Wiosny Ludów						
1. Od konsulatu do cesarstwa	<ul style="list-style-type: none"> • przejęcie władzy przez Napoleona • system napoleoński • ekspansja napoleońskiej Francji • armia napoleońska • wojna z Rosją 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: zamach stanu, konsul, Kodeks Napoleona, konkordat • przedstawia dokonania Napoleona Bonapartego 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: pierwszy konsul, departament, blokada kontynentalna, hegemonia, Związek Reński • podaje lata wydarzeń: 1799 r. – zamach 18 brumaire’a, 1804 r. – koronacja cesarska Napoleona Bonapartego, 1805 r. – bitwa pod Austerlitz, 1812 r. – wyprawa na Moskwę, 1813 r. – bitwa pod Lipskiem • opisuje zmiany w Europie w okresie napoleońskim w zakresie stosunków społeczno-gospodarczych 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1806 r. – bitwy pod Jeną i Auerstedt, 1807 r. – bitwy pod Iławą Pruską i Frydlandem • opisuje przebieg wojen napoleońskich do 1813 r. • wymienia skutki wyprawy Wielkiej Armii na Rosję • wskazuje na mapie trasę wyprawy Napoleona na Moskwę 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zmiany, jakie zostały wprowadzone na mocy Kodeksu Napoleona • lokalizuje na mapie terytoria przyłączone do Francji przed 1812 r. • charakteryzuje sytuację międzynarodową Francji w epoce napoleońskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie epoki napoleońskiej w dziejach Europy

			i politycznych			
2. Legiony i Księstwo Warszawskie	<ul style="list-style-type: none"> • Polacy na emigracji • Legiony Polskie we Włoszech • utworzenie Księstwa Warszawskiego i jego ustroj • edukacja i gospodarka w Księstwie Warszawskim • wojna z Austrią • upadek Księstwa Warszawskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia okoliczności utworzenia Legionów Polskich i Księstwa Warszawskiego • wskazuje na mapie Księstwo Warszawskie, Raszyn 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1797 r. – powstanie Legionów Polskich we Włoszech, 1807 r. – utworzenie Księstwa Warszawskiego, 1815 r. – likwidacja Księstwa Warszawskiego • przedstawia dokonania postaci: Jana Henryka Dąbrowskiego, Józefa Wybickiego, księcia Józefa Poniatowskiego • opisuje ustroj i terytorium Księstwa Warszawskiego • ocenia politykę Napoleona wobec sprawy polskiej oraz postawę Polaków wobec Napoleona 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Legia Naddunajska, dekret grudniowy • przedstawia dokonania postaci: Fryderyka Augusta I, Karola Kniaziewiczza 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia udział Polaków w bitwach na Półwyspie Iberyjskim • opisuje uzbrojenie armii Księstwa Warszawskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie i szeroko ocenia oraz uzasadnia znaczenie epoki napoleońskiej dla Polaków
3. Kongres wiedeński	<ul style="list-style-type: none"> • zwołanie kongresu w Wiedniu • sto dni Napoleona • postanowienia kongresu wiedeńskiego • zmiany terytorialne w Europie wynikające z obrad kongresu w Wiedniu • zasady restauracji, legitymizmu i równowagi 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1814 r. – zwołanie kongresu w Wiedniu, 1815 r. – bitwa pod Waterloo • poprawnie posługuje się terminami: restauracja, równowaga europejska, legitymizm • wskazuje na mapie Królestwo Polskie, Wielkie Księstwo Poznańskie i Rzeczpospolitą Krakowską 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: „tańczący kongres”, Związek Niemiecki • przedstawia zasady i postanowienia kongresu wiedeńskiego • wymienia decyzje kongresu w sprawie polskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok śmierci Napoleona Bonapartego – 1821 r. • poprawnie posługuje się terminami: 100 dni Napoleona, system Metternicha 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Aleksandra I, Fryderyka Wilhelma III, Roberta Stewarta Castlereagha, Klemensa von Metternicha, Charlesa Talleyranda • wskazuje na mapie Europy zmiany terytorialne wprowadzone w 1815 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia, jakie konsekwencje dla Europy przyniosły postanowienia kongresu
Tajemnice sprzed wieków – Jak obradował kongres w Wiedniu?	<ul style="list-style-type: none"> • przyczyny zwołania kongresu w Wiedniu • przebieg obrad • główni uczestnicy kongresu 			<ul style="list-style-type: none"> • opisuje przebieg obrad kongresu wiedeńskiego • wymienia głównych uczestników kongresu 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia okoliczności zorganizowania kongresu w Wiedniu • przedstawia znaczenie regulaminu dyplomatycznego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia rolę kongresu wiedeńskiego w dziejach Europy

<p>5. Europa po kongresie wiedeńskim</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zawarcie Świątego Przymierza i jego skutki • próby obalenia ładu wiedeńskiego • powstanie dekabrystów • rewolucja lipcowa we Francji • walki o niepodległość w Grecji i Belgii 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Świąte Przymierze, karbonariusze, dekabryści • wyjaśnia cel i skutki zawarcia Świątego Przymierza 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie: imperium osmańskie, Grecję, Królestwo Niderlandów, Belgię, Francję, Rosję, Piemont, Królestwo Obojga Sycylii, Państwo Kościelne 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1815 r. – zawarcie Świątego Przymierza, 1825 r. – powstanie dekabrystów, 1830 r. – rewolucja lipcowa we Francji, 1821–1829 – powstanie greckie 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje przebieg wydarzeń w Rosji, Francji, Belgii, Grecji i we Włoszech 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny oraz skutki rewolucji i powstań, które wybuchły w Europie po kongresie wiedeńskim
<p>6. Rewolucja przemysłowa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przyczyny rewolucji przemysłowej • rozkwit przemysłu w XIX w. • rozwój transportu • skutki rewolucji przemysłowej 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: rewolucja agrarna, rewolucja przemysłowa • określa przyczyny i charakterystyczne cechy rewolucji przemysłowej 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1769 r. – opatentowanie maszyny parowej, 1837 r. – opatentowanie silnika elektrycznego • poprawnie posługuje się terminami: fabryka, industrializacja, urbanizacja, metropolia, kapitaliści, proletariąt • przedstawia dokonania postaci: Roberta Fultona, George’a Stephensona, Michaela Faradaya • prezentuje przykłady pozytywnych i negatywnych skutków procesu uprzemysłowienia, w tym dla środowiska naturalnego 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje stopień rozwoju przemysłowego poszczególnych państw • wskazuje na mapie najbardziej uprzemysłowione regiony Europy 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie wynalazków rewolucji przemysłowej dla rozwoju cywilizacji 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje zmiany w poziomie życia różnych grup społecznych w XIX w. na podstawie źródeł pisanych, ikonograficznych i statystycznych
<p>7. Nowe ideologie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • powstanie i rozwój liberalizmu • konserwatyzm • rozwój idei narodowych w pierwszej połowie XIX w. • początki ruchu robotniczego • socjalizm i komunizm w pierwszej połowie 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok wydania „Manifestu komunistycznego” – 1848 r. • poprawnie posługuje się terminami: strajk, konserwatyzm, liberalizm, socjalizm 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: socjalizm utopijny, socjalizm naukowy, komunizm • przedstawia okoliczności powstania ruchu robotniczego • wyjaśnia główne założenia liberalizmu, socjalizmu oraz idei narodowych w Europie w pierwszej połowie XIX w. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia założenia czartyzmu 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Alexisa de Tocqueville’a, Adama Smitha, Edmunda Burke’a, Giuseppe Mazziniego, Claude’a de Saint-Simona, Charles’a Fouriera, Roberta Owena, Karola Marksa, Fryderyka 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia skutki powstania nowych ideologii

	XIX w.				Engelsa	
8. Europa w połowie XIX w.	<ul style="list-style-type: none"> • przyczyny Wiosny Ludów • rewolucja lutowa we Francji • Prusy i kraje niemieckie w okresie Wiosny Ludów • rewolucja w Wiedniu • powstanie węgierskie • Wiosna Ludów we Włoszech • wojna krymska i jej skutki 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok rozpoczęcia Wiosny Ludów – 1848 r. • wyjaśnia znaczenie Wiosny Ludów i wskazuje jej zasięg 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wojny krymskiej: 1853–1856 • poprawnie posługuje się terminami: rewolucja lutowa, parlament frankfurcki, wojna krymska • omawia przyczyny i skutki wojny krymskiej • wskazuje na mapie miejsca walk toczonych podczas wojny krymskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny, przebieg i skutki wydarzeń Wiosny Ludów we Francji, w Niemczech, w monarchii austriackiej, we Włoszech • lokalizuje na mapie państwa, w których doszło do powstań i rewolucji, a także obszary, gdzie miały miejsce wystąpienia narodowowyzwoleńcze 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Ludwika Napoleona Bonaparte, Fryderyka Wilhelma IV, Franciszka Józefa I, Józefa Bema, Lajosa Kossutha, Giuseppe Mazziniego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ i znaczenie Wiosny Ludów na dzieje Europy drugiej połowy XIX w.
Rozdział IV: Ziemie polskie po kongresie wiedeńskim						
1. Ziemie polskie po kongresie wiedeńskim	<ul style="list-style-type: none"> • podział ziem polskich w 1815 r. • ustrój Królestwa Polskiego • rozwój gospodarczy Kongresówki • sytuacja na ziemiach polskich pod zaborem pruskim i austriackim • kultura i oświata na ziemiach polskich w latach 1815–1830 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok powstania Królestwa Polskiego – 1815 r. • poprawnie posługuje się terminami: ziemie zabrane, Królestwo Kongresowe, Wielkie Księstwo Poznańskie, Wolne Miasto Kraków 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1816 r.– założenie Uniwersytetu Warszawskiego, 1828 r. – utworzenie Banku Polskiego • poprawnie posługuje się terminami: Rada Stanu, Zagłębie Dąbrowskie, Zagłębie Staropolskie, uwłaszczenie, romantyzm • wskazuje na mapie nowy układ granic państw zaborczych na ziemiach polskich po kongresie wiedeńskim • charakteryzuje ustrój Królestwa Polskiego • ocenia osiągnięcia Królestwa Polskiego w gospodarce, kulturze i szkolnictwie 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: księcia Adama Jerzego Czartoryskiego, Józefa Zajączka, Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego, Stanisława Kostki Potockiego, Stanisława Staszica, Tadeusza Czackiego 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje i ocenia politykę zaborców wobec Polaków w latach 1815–1830 	
2. Powstanie listopadowe	<ul style="list-style-type: none"> • opozycja w Królestwie Polskim • wybuch powstania 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje datę nocy listopadowej – 29/30 listopada 1830 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje datę detronizacji cara – 25 stycznia 1831 r. • przedstawia dokonania 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 25 lutego 1831 r. – bitwa pod Grochowem, 26 maja 1831 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny klęski powstania listopadowego i ocenia 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia międzynarodowe tło wybuchu powstania

	<ul style="list-style-type: none"> • negocjacje z carem i detronizacja • wojna polsko-rosyjska • przebieg powstania w Królestwie i poza nim • przywódcy powstania 		<p>postaci: Waleriana Łukasińskiego, Wincentego i Bonawentury Niemojowskich, Piotra Wysockiego, Józefa Chłopickiego, Adama Czartoryskiego, Mikołaja I, Emilii Plater</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny wybuchu powstania listopadowego • wskazuje na mapie miejsca walk i zasięg powstania listopadowego 	<p>– bitwa pod Ostrołką, 8 września 1831 r.– kapitulacja Warszawy</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Iwana Dybicza, Iwana Paskiewicza, Ignacego Prądzyńskiego, Macieja Rybińskiego, Jana Skrzyneckiego, Jana Krukowieckiego 	<p>jego znaczenie dla Polaków</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje działalność Rządu Narodowego w okresie powstania listopadowego 	listopadowego
3. Polacy po powstaniu listopadowym	<ul style="list-style-type: none"> • skutki powstania listopadowego • Wielka Emigracja • działalność spiskowa w kraju • początki pracy organicznej 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Wielka Emigracja, emisariusze, rusyfikacja • przedstawia dokonania postaci: Juliusza Słowackiego, Adama Mickiewicza 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Statut organiczny, noc paskiewiczowska, Komitet Narodowy Polski • przedstawia dokonania postaci: Joachima Lelewela, Adama Jerzego Czartoryskiego, Tadeusza Krępowieckiego • wymienia bezpośrednie i długofalowe skutki powstania listopadowego • wskazuje na mapie państwa europejskie, do których udawali się Polacy po upadku powstania listopadowego • przedstawia początki pracy organicznej na ziemiach polskich, wymienia główne założenia oraz najwybitniejszych przedstawicieli tego nurtu 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Krzysztofa Mrongowiusza, Józefa Lompy, Franza von Stadiona • omawia wydarzenia Wiosny Ludów na ziemiach polskich na tle wydarzeń europejskich • wyjaśnia znaczenie rozwoju ukraińskiego ruchu narodowego w Galicji • ocenia znaczenie działalności Polaków dla wydarzeń Wiosny Ludów w Europie • wymienia przyczyny wybuchu oraz omawia przebieg powstań krakowskiego i wielkopolskiego • porównuje cele i znaczenie powstania krakowskiego i powstania wielkopolskiego 		
4. Wiosna Ludów na ziemiach polskich	<ul style="list-style-type: none"> • powstanie krakowskie • rabacja galicyjska • Wiosna Ludów w Wielkopolsce • Wiosna Ludów 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1846 r. – powstanie krakowskie, 1848 r. – wybuch Wiosny Ludów • poprawnie posługuje się 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Edwarda Dembowskiego, Jana Tyssowskiego, Ludwika Mierosławskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Krzysztofa Mrongowiusza, Józefa Lompy, Franza von Stadiona • wymienia przyczyny 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia wydarzenia Wiosny Ludów na ziemiach polskich na tle wydarzeń europejskich • wyjaśnia znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje cele i znaczenie powstania krakowskiego i powstania wielkopolskiego

	<p>w Galicji</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój ukraińskiego ruchu narodowego • udział Polaków w europejskiej Wiosnie Ludów 	<p>terminami: serwituty, powstanie wielkopolskie, rabacja</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenia postawy Polaków w czasie Wiosny Ludów • wskazuje na mapie tereny objęte rabacją galicyjską i powstaniem wielkopolskim 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentuje przyczyny i skutki rabacji galicyjskiej • omawia działania podejmowane podczas Wiosny Ludów na ziemiach polskich 	<p>wybuchu oraz omawia przebieg powstań krakowskiego i wielkopolskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> • porównuje cele i znaczenie powstania krakowskiego i wielkopolskiego • charakteryzuje poczynania zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej w okresie Wiosny Ludów 	<p>rozwoju ukraińskiego ruchu narodowego w Galicji</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie działalności Polaków dla wydarzeń Wiosny Ludów w Europie 	
Rozdział V: Świat w drugiej połowie XIX w.						
1. Zjednoczenie Włoch	<ul style="list-style-type: none"> • wzrost znaczenia Piemontu i przyczyny zjednoczenia Włoch • dwie koncepcje zjednoczenia • wojna z Austrią • zjednoczenie kraju i powstanie Królestwa Włoskiego • dążenia kolonizatorskie Włochów 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok powstania Królestwa Włoskiego – 1861 r. • omawia stosunek Francji i Austrii do procesu zjednoczenia Włoch • przedstawia dokonania: Camilla Cavoura 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok ogłoszenia Rzymu stolicą Włoch – 1871 r. • poprawnie posługuje się terminem <i>risorgimento</i> • wskazuje na mapie trasę, którą przebył Garibaldi podczas wyprawy „tysiąca czerwonych koszul” w 1860 r. oraz tereny przyłączone do Królestwa Sardynii w 1859 r. • przedstawia dokonania postaci: Wiktora Emanuela II, Giuseppe Garibaldiego 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia sytuację międzynarodową państw włoskich w połowie XIX w. • wymienia wydarzenia polityczne w Europie, które wpłynęły na zjednoczenie Włoch • omawia przebieg i wyróżnia kolejne etapy procesu zjednoczenia Włoch 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje zjednoczenie Włoch w kontekście porównania tego wydarzenia z ruchami zjednoczeniowymi w innych częściach Europy • ocenia znaczenie zjednoczenia Włoch dla rozwoju idei narodowych w Europie 	
2. Zjednoczenie Niemiec	<ul style="list-style-type: none"> • koncepcje zjednoczenia Niemiec • polityka Prus • wojny Prus z Danią i Austrią • konflikt zbrojny Prus z Francją i utworzenie cesarstwa niemieckiego • Komuna Paryska 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok powstania cesarstwa niemieckiego (II Rzeszy Niemieckiej) – 1871 r. • przedstawia dokonania Ottona von Bismarcka • omawia koncepcje zjednoczenia Niemiec • dostrzega najważniejsze podobieństwa i różnice w procesie zjednoczenia Włoch i Niemiec 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1864 r. – wojna Austrii i Prus z Danią, 1867 r. – utworzenie Związku Północnoniemieckiego, przedstawia dokonania Wilhelma I Hohenzollerna • charakteryzuje politykę Prus, zmierzającą do zjednoczenia 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny i skutki wojny prusko-francuskiej w latach 1870–1871 • omawia przebieg wydarzeń związanych z Komuną Paryską • wskazuje na mapie obszar Związku Północnoniemieckiego oraz cesarstwa niemieckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje rolę Jarosława Dąbrowskiego w wydarzeniach rewolucyjnych w Paryżu • porównuje metody polityczne stosowane przez Bismarcka z postawą Cavoura i Garibaldiego w okresie zjednoczenia Włoch 	

<p>3. Stany Zjednoczone w XIX wieku</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój Stanów Zjednoczonych w XIX w. • podział na Północ i Południe • przyczyny i przebieg wojny secesyjnej • skutki wojny domowej w Stanach Zjednoczonych 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wojny secesyjnej w USA – 1861–1865 • poprawnie posługuje się terminami: Północ, Południe • przedstawia dokonania Abrahama Lincolna 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1861–1865– wojna secesyjna w USA, 1865 r. – zniesienie niewolnictwa w Stanach Zjednoczonych • poprawnie posługuje się terminami: secesja, demokraci, republikanie • przedstawia dokonania Jeffersona Davisa, Roberta Lee • opisuje przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia przebieg wojny secesyjnej w USA • wskazuje na mapie miejsca przełomowych bitew wojny secesyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rozwój terytorialny Stanów Zjednoczonych w XIX w. • ocenia znaczenie zniesienia niewolnictwa w Stanach Zjednoczonych • charakteryzuje zjawisko emigracji do USA 	
<p>4. Ekspansja kolonialna</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przyczyny ekspansji kolonialnej • kolonizacja Afryki w drugiej połowie XIX i na początku XX w. • polityka kolonialna w Azji w drugiej połowie XIX i na początku XX w. • skutki kolonializmu • konflikty kolonialne 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: kolonializm, protektorat, dominium • wskazuje na mapie największe mocarstwa i ich kolonie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny ekspansji kolonialnej • wymienia kierunki oraz określa zasięg ekspansji kolonialnej państw europejskich w XIX w. • ocenia pozytywne i negatywne skutki polityki kolonialnej z perspektywy europejskiej oraz z punktu widzenia kolonizowanych społeczności 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny, przebieg i skutki najważniejszych konfliktów kolonialnych w XIX w. • wymienia postanowienia konferencji berlińskiej z 1885 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia politykę mocarstw kolonialnych wobec podbitych ludów i państw na przykładzie Wielkiej Brytanii 	
<p>5. Wiek wynalazków</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozkwit nauk przyrodniczych • rozwój medycyny i higieny • rozwój komunikacji i transportu • życie codzienne w drugiej połowie XIX i na początku XX w. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najważniejsze odkrycia i wynalazki drugiej połowy XIX w. oraz początku XX w. • określa skutki przewrotu technicznego i postępu cywilizacyjnego, w tym dla środowiska naturalnego 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1859 r. – ogłoszenie teorii ewolucji Karola Darwina, 1886 r. – odkrycie fal radiowych, 1903 r. – pierwszy lot samolotem • charakteryzuje dokonania postaci: Karola Darwina, Dmitrija Mendelejewa, Pierre’a Curie i Marii Skłodowskiej-Curie, Ludwika Pasteura, Wilhelma Roentgena, Grahama Bella, Thomasa Alvy Edisona • omawia znaczenie rozpowszechnienia nowych środków transportu 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie budowy Kanału Sueskiego i Kanału Panamskiego dla rozwoju komunikacji 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, jakie czynniki miały wpływ na spadek liczby zachorowań i śmiertelności w XIX w. • wymienia możliwości wykorzystania wynalazków XIX w. w różnych dziedzinach życia oraz wskazuje pozytywne i negatywne zastosowania tych odkryć 	

			<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie Kanał Sueski i Kanał Panamski 			
6. W stronę demokracji	<ul style="list-style-type: none"> • demokratyzacja życia politycznego • rozwój ruchu robotniczego w drugiej połowie XIX w. • socjaldemokracja • anarchizm • powstanie nowych ideologii pod koniec XIX w. • emancypacja kobiet 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: społeczeństwo industrialne, nacjonalizm, solidaryzm społeczny, emancypacja 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: I Międzynarodówka, II Międzynarodówka, anarchizm, socjaldemokracja, chadecja, sufrażystki • podaje lata wydarzeń: 1848 r. – wprowadzenie powszechnego prawa wyborczego we Francji, 1869 r. – nadanie po raz pierwszy prawa wyborczego kobietom, 1891 r. – ogłoszenie encykliki „Rerum novarum” • przedstawia dokonania postaci: Włodzimierza Lenina, Eduarda Bernsteina, Leona XIII • charakteryzuje przyczyny i następstwa procesu demokratyzacji życia politycznego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie rozwoju ruchu robotniczego w XIX w. • omawia działalność ruchów emancypacyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia koncepcje ideologów anarchizmu • opisuje założenia syjonizmu 	
7. Kultura przełomu XIX i XX wieku	<ul style="list-style-type: none"> • literatura i prasa przełomu XIX i XX w. • malarstwo i architektura w drugiej połowie XIX i na początku XX w. • narodziny kultury masowej • upowszechnienie sportu 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok pierwszych nowożytnych igrzysk olimpijskich – 1896 r. • poprawnie posługuje się terminami: realizm, impresjonizm, kultura masowa • omawia nowe zjawiska kulturowe, w tym narodziny kultury masowej oraz przemiany obyczajowe 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1874 r. – pierwsza wystawa impresjonistów, 1896 r. – pierwsze nowożytne igrzyska olimpijskie • poprawnie posługuje się terminami: realizm, naturalizm, impresjonizm, historyzm, secesja, kultura masowa • przedstawia dokonania postaci: Claude’a Moneta, Pierre’a de Coubertina 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia twórców kultury przełomu XIX i XX w. i przedstawia ich najważniejsze dzieła 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie kina dla rozwoju kultury masowej • omawia rolę organizacji nowożytnych igrzysk olimpijskich w rozwoju kultury masowej i przemian obyczajowych 	

8. Tajemnice sprzed wieków – Kim byli impresjoniści?	<ul style="list-style-type: none"> • powstanie tzw. Salonu Odrzuconych • utworzenie określenia <i>impresjoniści</i> • cechy malarstwa impresjonistycznego 			<ul style="list-style-type: none"> • na przykładzie reprodukcji obrazu „Impresja – wschód słońca” Claude’a Moneta wyjaśnia istotę malarstwa impresjonistycznego 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najważniejszych twórców impresjonizmu • tłumaczy, czym był Salon Odrzuconych 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rozwój impresjonizmu
Rozdział VI: Ziemie polskie po Wiośnie Ludów						
1. Powstanie styczniowe	<ul style="list-style-type: none"> • zmiany w Rosji po wojnie krymskiej • działalność Czerwonych i Białych • przyczyny wybuchu powstania styczniowego • wybuch i przebieg powstania • upadek powstania 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje datę wybuchu powstania styczniowego – 22 stycznia 1863 r. • poprawnie posługuje się terminem <i>branka</i> • omawia główne przyczyny powstania styczniowego • wskazuje na mapie zasięg powstania styczniowego 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje datę wydania dekretu o uwłaszczeniu – 2 marca 1864 r. • poprawnie posługuje się terminami: Czerwoni, Biali, partie, uwłaszczenie • przedstawia dokonania postaci: Jarosława Dąbrowskiego, Aleksandra Wielopolskiego, Romualda Traugutta • omawia przyczyny oraz przebieg powstania styczniowego • wskazuje na mapie zasięg powstania styczniowego 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje działalność Tymczasowego Rządu Narodowego • podaje datę ostatecznego upadku powstania styczniowego – grudzień 1864 r., klęska oddziału księdza Stanisława Brzóska 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje okres odwilży posewastopolskiej • określa znaczenie dekretu o uwłaszczeniu dla klęski powstania • ocenia wpływ manifestacji patriotycznych z lat 1860–1861 na wybuch powstania styczniowego 	
2. Tajemnice sprzed wieków – Jak oficer carski został dyktatorem powstania?	<ul style="list-style-type: none"> • życie Romualda Traugutta przed wybuchem powstania styczniowego • działalność Traugutta jako dyktatora powstania 			<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje postać Romualda Traugutta 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia metody postępowania Rosjan w stosunku do przywódców polskiego powstania narodowego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia działalność Romualda Traugutta
3. Polacy po powstaniu styczniowym	<ul style="list-style-type: none"> • Królestwo Polskie po powstaniu styczniowym • polityka władz pruskich • autonomia galicyjska • Polacy wobec polityki zaborców • rozwój gospodarczy ziem polskich w drugiej połowie 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: rusyfikacja, Kraj Przywiślański, germanizacja • wymienia podstawowe skutki powstania styczniowego 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1894 r. – utworzenie Hukaty, 1901 r. – strajk we Wrześni • poprawnie posługuje się terminami: rusyfikacja, Kraj Przywiślański, germanizacja, kulturkampf, rugi pruskie, stańczycy, trójjlojalizm • przedstawia dokonania postaci: Michała Drzymały, 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje rozwój gospodarczy w trzech zaborach • wyjaśnia przyczyny zacofania gospodarczego w zaborze austriackim 	<ul style="list-style-type: none"> • na przykładzie obrazu Jana Matejki „Stańczyk” charakteryzuje idee konserwatystów krakowskich • ocenia politykę zaborców w poszczególnych zaborach wobec rozwoju kultury polskiej 	

	XIX w.		<p>Hipolita Cegielskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia bezpośrednie i długofalowe następstwa powstania styczniowego • opisuje metody rusyfikacji oraz germanizacji • charakteryzuje i ocenia zróżnicowane postawy społeczeństwa wobec zaborców • porównuje możliwości prowadzenia działalności społecznej i rozwoju narodowego w trzech zaborach w drugiej połowie XIX w. 			
4. Partie polityczne na ziemiach polskich	<ul style="list-style-type: none"> • ruch socjalistyczny na ziemiach polskich • narodowa demokracja • rozwój ruchu ludowego • rewolucja 1905 r. na ziemiach polskich i jej skutki 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok rewolucji w Rosji i na ziemiach polskich – 1905 r. • przedstawia dokonania postaci: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1892 r. – powstanie PPS, 1893 r. – powołanie Ligi Narodowej, 1895 r. – utworzenie Stronnictwa Ludowego • przedstawia dokonania postaci: Ludwika Waryńskiego, Ignacego Daszyńskiego, Wincentego Witosa • wymienia partie ruchu socjalistycznego, narodowej demokracji, ruchu ludowego 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny oraz przebieg rewolucji 1905–1907 w Królestwie Polskim • wskazuje na mapie ośrodki wystąpień robotniczych w okresie rewolucji 1905–1907 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje rozwój ruchu spółdzielczego na ziemiach polskich • przedstawia dokonania postaci: Stanisława Wojciechowskiego, Bolesława Limanowskiego, Róży Luksemburg, Juliana Marchlewskiego • przedstawia skutki rewolucji z lat 1905–1907 na ziemiach polskich 	
5. Kultura polska bez państwa polskiego	<ul style="list-style-type: none"> • kultura narodowa Polaków na przełomie XIX i XX w. • polski pozytywizm • powstanie szkoły krakowskiej i warszawskiej • kultura Młodej Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: pozytywizm, Młoda Polska • przedstawia dokonania Henryka Sienkiewicza 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje datę przyznania literackiej Nagrody Nobla dla Henryka Sienkiewicza – 1905 r. • poprawnie posługuje się terminami: szkoła krakowska i warszawska, modernizm • porównuje warunki rozwoju kultury narodowej Polaków w trzech zaborach 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje rozwój pozytywizmu na ziemiach polskich • wymienia polskich przedstawicieli pozytywizmu i podaje przykłady ich twórczości 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje sztukę Młodej Polski – jej reprezentantów i główne dzieła • wyjaśnia rolę historii w kształtowaniu polskiej kultury narodowej 	

Rozdział VII: I wojna światowa

1. Przyczyny wybuchu I wojny światowej	<ul style="list-style-type: none"> • powstanie nowych mocarstw w drugiej połowie XIX w. • konflikt między europejskimi mocarstwami • wyścig zbrojeń • wojna rosyjsko-japońska • kocioł bałkański 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1882 r. – powstanie trójprzymierza, 1907 r. – zawarcie trójporozumienia • poprawnie posługuje się terminami: trójprzymierze, trójporozumienie, kocioł bałkański 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok wybuchu wojny japońsko-rosyjskiej – 1904 r. • poprawnie posługuje się terminami: panslawizm, państwa centralne, <i>entente cordiale</i>, ententa, trójporozumienie • wymienia główne przyczyny narastania konfliktów pomiędzy mocarstwami europejskimi na przełomie XIX i XX w. oraz lokalizuje je na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje przyczyny, przebieg i skutki wojny japońsko-rosyjskiej i wojen bałkańskich 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje politykę głównych mocarstw światowych przed wybuchem I wojny światowej • ocenia znaczenie wyścigu zbrojeń dla wybuchu konfliktu światowego 	
2. Wielka wojna	<ul style="list-style-type: none"> • wybuch I wojny światowej • początek walk na froncie zachodnim • wojna pozycyjna • walki na wschodzie Europy 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje datę kapitulacji Niemiec – 11 listopada 1918 r. • poprawnie posługuje się terminami: wojna pozycyjna, gazy bojowe • wymienia państwa walczące w wielkiej wojnie po stronie państw centralnych i po stronie ententy 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 28 czerwca 1914 r. — zamach w Sarajewie, 1916 r. – bitwa pod Verdun, 11 listopada 1918 r. – kapitulacja Niemiec • charakteryzuje specyfikę działań wojennych ze szczególnym uwzględnieniem nowych środków technicznych • omawia najważniejsze bitwy lądowe stoczone podczas I wojny światowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia znaczenie użycia nowych środków technicznych w walkach w czasie wielkiej wojny 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje działania na froncie zachodnim z walkami na froncie wschodnim • wskazuje na mapie linię frontu na wschodzie i zachodzie pod koniec 1914 r. oraz w momencie zawieszenia broni 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje zmiany w umundurowaniu wojska w I wojnie światowej
3. Zakończenie I wojny światowej	<ul style="list-style-type: none"> • walki na Bałkanach i we Włoszech • przewaga ententy • kapitulacja Niemiec, koniec walk i podpisanie traktatu wersalskiego • skutki I wojny światowej 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 11 listopada 1918 r. – zakończenie I wojny światowej, 28 czerwca 1919 r. – podpisanie traktatu wersalskiego • wymienia skutki wielkiej wojny 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia znaczenie zawieszenia broni na froncie wschodnim, spowodowanego rewolucją w Rosji • przedstawia rolę tzw. traktatu brzeskiego dla przebiegu I wojny światowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie kolonie niemieckie opanowane przez wojska ententy w 1914 r. • przedstawia postanowienia traktatu wersalskiego w sprawie Niemiec 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje walki na Bałkanach w I wojnie światowej • wymienia najważniejsze bitwy morskie stoczone podczas I wojny światowej 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ i znaczenie wielkiej wojny dla Europy i świata
4. Tajemnice sprzed wieków – Jakie nowe zdobycze techniki zastosowano	<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystanie czołgów w działaniach wojennych 1914–1918 • bombowce, sterowce i myśliwce w czasie 				<ul style="list-style-type: none"> • omawia zastosowanie czołgów w I wojnie światowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie i rolę użycia zeppelinów w latach 1914–1918 • charakteryzuje

podczas wielkiej wojny?	I wojny światowej					działania lotnictwa podczas wielkiej wojny
5. Rewolucje w Rosji	<ul style="list-style-type: none"> • rewolucja lutowa • okres dwuwładzy w Rosji • stronnictwa polityczne w Rosji • przewrót bolszewicki • wojna domowa w Rosji • skutki rewolucji 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje datę przewrotu bolszewickiego – listopad 1917 r. • poprawnie posługuje się terminem bolszewicy • przedstawia rolę postaci: Mikołaja II, Włodzimierza Lenina 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 15 marca 1917 r. – abdykacja cara Mikołaja II, 1922 r. – utworzenie ZSRR • poprawnie posługuje się terminami: dwuwładza, bolszewicy, tezy kwietniowe • wyjaśnia polityczne i społeczno-gospodarcze przyczyny wybuchu rewolucji w Rosji w 1917 r. • omawia okoliczności przejęcia przez bolszewików władzy w Rosji • opisuje bezpośrednio następstwa rewolucji lutowej i październikowej dla Rosji oraz Europy • ogólnie charakteryzuje reakcję Europy na wydarzenia w Rosji 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: styczeń 1918 r. – rozwiązanie Zgromadzenia Konstytucyjnego w Rosji, lipiec 1918 r. – utworzenie RFSRR • poprawnie posługuje się terminami: eserowcy, mienszewicy, kadeci, Armia Czerwona, Biali 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rolę postaci: Aleksandra Kiereńskiego, Iwa Trockiego, Feliksa Dzierżyńskiego • charakteryzuje działalność Rządu Tymczasowego, kierowanego przez Aleksandra Kiereńskiego • wyjaśnia rolę Niemiec we wzmocnieniu ugrupowania bolszewików w Rosji 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia losy rodziny carskiej po przewrocie bolszewickim • szczegółowo omawia reakcję państw europejskich na wydarzenia w Rosji oraz wpływ rewolucji na sytuację polityczną w Europie
6. Polacy w walce o niepodległość	<ul style="list-style-type: none"> • polskie orientacje polityczne • organizacje niepodległościowe • Legiony Polskie • formacje polskie u boku Rosji • działalność Polskiej Organizacji Wojskowej • wojsko polskie we Francji 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok utworzenia Legionów Polskich – 1914 r. • przedstawia dokonania postaci: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego • poprawnie posługuje się terminami: orientacja prorosyjska, orientacja proaustriacka 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1908 r. – powołanie Związku Walki Czynnej, 1917 r. – powstanie Błękitnej Armii we Francji • poprawnie posługuje się terminami: Kompania Kadrowa, kryzys przysięgowy • charakteryzuje stosunek państw zaborczych do sprawy utworzenia armii polskiej • opisuje poglądy zwolenników różnych polskich orientacji politycznych 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie rejony walk Legionów Polskich • przedstawia dokonania postaci: Józefa Hallera, Józefa Dowbora-Muśnickiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie uznania przez Francję i Wielką Brytanię Komitetu Narodowego Polskiego za reprezentację narodu polskiego • omawia cele i działalność Związku Walki Czynnej, Związku Strzeleckiego, Towarzystwa „Strzelec”, Polskich Drużyn Strzeleckich, Drużyn Podhalańskich, Drużyn Bartoszewych, Naczelnego Komitetu Narodowego, Polskiej 	

			<ul style="list-style-type: none"> • ocenia wysiłki zbrojny Polaków 		Organizacji Wojskowej	
7. Sprawa polska w czasie I wojny światowej	<ul style="list-style-type: none"> • państwa zaborcze a sprawa polska • Akt 5 listopada • sprawa polska w polityce ententy • Polacy na konferencji paryskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje datę manifestu dwóch cesarzy – 5 listopada 1916 r. • przedstawia dokonania Józefa Piłsudskiego • charakteryzuje stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 8 stycznia 1918 r. – orędzie prezydenta Thomasa Woodrowa Wilsona, 28 czerwca 1919 r. – traktat wersalski • poprawnie posługuje się terminami: Tymczasowa Rada Stanu, Rada Regencyjna, Akt 5 listopada • przedstawia dokonania postaci: Ignacego Paderewskiego, Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia stosunek państw ententy do sprawy polskiej • wymienia postanowienia traktatu wersalskiego w sprawie polskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia międzynarodowe uwarunkowania sprawy polskiej • wskazuje na przełomowe znaczenie dla sprawy polskiej orędzia prezydenta USA Thomasa Woodrowa Wilsona 	